

Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniuersum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvvtvs Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

Lugduni, 1665

VI. Christus Via, & iter quod ostendit salutare Dei, terrâ marique.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79582](#)

dissoluit, neque enasci ea permittens; et si forte germinauerint, radicibus illa concuriens atque euellens. Ait enim, *Noli iraçci fratri tuo temere.* Quia verò probè cognitam habet humanam infirmitatem, quæ leui momento ad lapsum impellitor, etiam exortis inimicitiis, dissoluit eorum radices, adeoque proprium munus imperfectum manere aequo animo fert, quo ad usque inter nos in concordiam redeamus.] Hoc recognitandum, pacem dantibus ac redditibus non qualem Christus dedit, sinceram & ex animo, sed quemadmodum Iudas præbuit fucatam & laborum tenuis.

At iis qui pacem sinceram, & in se habuerint ipsi, & circa alios seruauerint & curauerint, Christi pacis nostræ imitatio perfecta, & diuina filatio reposita est de quo audi Isidorus Pelusiottam lib. 4. Epist. 169. [Pacificos beatos prædicauit Saluator, & filios Dei futuros esse promisit: qui primò quidem in semetipsis pacem colunt, nec laborant seditiones, sed bellum quasi ciuile & intestine dirimunt, dum corpus spiritui subiungunt, & partem sui in superiorē eō adducunt, ut prestantiori seruat seruitutem quavis libertate, adeoque & regno quovis, potiorem. Deinde, qui alii quoque, vel secum ipsi, vel cum aliis dissidentibus pacis sunt autores. Nemo autem ad id alteri conciliandum idoneus fuerit, quod ipse non habet. Vnde fit etiam, ut immensam diuinam bonitatem vim demires, quæ bonas retributiones non tantum laboribus ac sudoribus, sed quodammodo etiam voluntatibus sese daturam pollicetur; siquidem fastigium rerum delectabilium omnium partinet, quæ absente, nihil quicquam eorum valcet, quæ ad animum deinceps sunt comparata, bello videlicet pacem extingue. Sed & hoc pulchre atque concinne dictum est patrandum est. Filios Dei vocarum iri pacificos, quodque illud præmium huic certaminis sit tributum. Cum enim ipse, ut qui genuinus sit filius, ad pacem compofuerit omnia, dum & corpus redidit virtuti pronum atque obediens, & populos duos, qui inquam, ex Iudeis pariter ac Gentilibus excederunt, in unum nouum hominem condidit; & denique cœlestia terrenis compaginavit, recte atque ordine fecit, quod eadem, quantum quidem in ipsis est præstantes, eadem quoque appellationis dignitate decorandos pronuntiant, & in filiationis honorem coaptando; qui supremus est beatitudinis terminus.]

CAPUT VI.

*Christus Via, & iter quo ostenditur
salutare Dei terra, marique.*

946 **I**c Christi titulus, quomodo nexus sit cum titulo mediatoris, aperio verbis S. Greg. 22. mot. c. 18. vbi tractans illud, quis mihi tribuat adiutorem, ut desiderium meum omnipotens audiat? interpretatur ea verba de desiderio Christi adiutoris, quo Iob flagrabit. Quod autem Christus adiutor fuerit, sic exponit S. Gr. [Ipse quippe adiunxit hominem, Theoph. Raynaldi de Atrib. Christi.

factus homo: ut quia puro homini via redeundi non patet ad Deum, via redeundi fieret per hominem Deum. Longè quippe distamus à iusto & immortali, nos mortales & iniusti. Sed inter & immortalem iustum, & nos mortales iniustos, apparuit mediator Dei & hominum, mortal & iustus, qui & mortem haberet cum hominibus, & iustitiam cum Deo: ut quia per ima nostra longè distabamus à summis, in seipso uno, iungeret ima cum summis: atque ex eo nobis via redeundi fieret ad Deum, quo summis suis ima nostra copularet. Hunc ergo Beatus Iob, per totius Ecclesias significationem loquens mediatorem requirit, qui cum dixisset, *Quis mihi tribuat adiutorem, aperte subdidit, ut desiderium meum omnipotens audiat.*] S. item Augustinus. 9. Civit. cap. 1. cum pulcherrius tradidisset Christi mediatoris munus, idque contra Platonicos negasset Angelis, concludit disputationem in hunc modum. [Nec tamen ob hoc mediator est, quia verbum: maximè quippe immortale, & maximè beatum Verbu, longè est à mortalibus miseri, sed mediator per quod homo eo ipso ostendens virique ad illud non solum beatum, verum etiam beatissimum bonum, non oportere quævis alios mediatores, per quos arbitremur nobis peruenientis gradus esse moliendos; quia beatus & beatissimus Deus, factus paticeps humanitatis nostræ, compendium præbuit participatione diuinitatis sua. Neque enim nos à mortalitate & miseria liberans, ad Angelos immortales beatosque ita perducit ut corum participatione etiam nos immortales & beati simus; sed ad illam Trinitatem, cuius & Angeli participatione beati sunt. Ideo quando in forma servi, ut mediator esset, in ista Angelos esse voluit, in forma Dei super Angelos mansit; idem in inferioribus via vita, qui in superioribus vita.] Quare apostolus hoc loco, consequenter ad titulum mediatoris, exponemus, quomodo Christus dicatur *via, & iter ad salutare Dei.* Et cum iter, alio si terrestre, alio maritimum, (soli quippe sunt duo modi longinquas plenaque terras adiundant:) utrumque hic prosequemur, initio factio à priore, quod & frequentius est, & viueralius.

Omnes hic peregrini, & viatores,

947 Ut autem solidè procedamus, témque eruamus ab ipsa radice, premittendum est, omnes nos hic peregrinari, & extores esse à patria. Tradidit id à Seneca, cuius id in Centone de remediis fortunæ producitur, sancè præclarum. [Peregrinatio est vita: multum cum deambulaveris, domum redeundum est. J. Piger, de Ethnico homine, tametsi sapè nostro, can veritatem discere, cum in Scripturis & apud Patres, illam habemus testatissimam. Princeps Apostolorum, Christianos obtestatur, meminirent tanquam adiuvia & peregrini, abstinere à carnalibus desideriis. Coapostolus eius Paulus Heb. 11. celebrat fidem Abrahæ ceterorumque antiquorum Patrum, qui super terram habitauerant ut peregrini. *Iuxta fidem* (inquit) *defuncti sunt omnes ipsi non acceptis recompensationibus, sed a longe eas aspicientes, & salutantes, & confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram.* Quienam hac dicunt, significant se parvam inquirere. Et siquidem ipsius meminissent de qua

QQQ 2 exterunt,

exierunt, habebant utique tempus reuertendis, nunc autem meliorem appetunt, idest, cælestem. Ideo non confundatur Deus vocari Deus eorum, paravit omnis illis ciuitatem, Illam inquit fundamenta habentem ciuitatem, cuius versu 10. meminerat. Nam omnes quidem huius orbis ciuitates, quasi fundamento carentes, videntur quidem ciuitates, sed non sunt, vi aiebant Stoici apud Clementem Alexandrinum 4. Strom. in fine: solum autem cœlum, à quo exalatus, est ciuitas. Quod Apostolus, generatum de veteri Testamento Patribus peregrinus se esse agnoscensibus profitetur, dixerat diserte David psalm. 98. *Aduena*, (inquit) ego sum apud te & peregrinus, sicut & omnes Pares mei. Et psalm. 118. *Incola ego sum in terra*. Neque enim *incola* nomen in Scripturis, alium habitatorem sonat, quam peregrinum. Sicut & *incolero*, idem est in Scripturis quod *peregrinari*, & *incolatus* idem quod *peregrinatio*, vt videtur est apud S. Augustinum quæst. 126. in Gen. Quamquam Iob. cap. 14. *populum peregrinantes, vocat, non omnes hic viuentes, etiam si fideles, sed electos, qui soli viam ad celum patriam suam trahunt, & in ea progradientur. Lapidem caliginis* (inquit) & *umbram mortis*, dividit torrens à populo peregrinante. In quæ verba S. Gregorius 18. Mor. cap. 18. multa praefatus de electorum peregrinatione per huius vite tempus, subdit; populum peregrinamentum electorum, interuentu torrentis ignei egredientis à Christi iudicis facie, (vi habet Dan. 7.) dividendum quandoque fore, à lapide caliginis & umbra mortis: id est à quibusvis infidelibus, & à quibusvis mortis, id est Diaboli imitatoribus, etiam si fideles. Nisi si tortentem illum electos à reprobis dividenter, malimus cum D. Augustino in Psal. 109. ad finem, expone de profluxione mortalitatis humanæ: vt sensus sit, in morte sciungendos esse electos à reprobis, qui hæc externa specie peregrinari simul videntur, tametsi soli electi, qui soli tendunt in patriam peregrinentur reuerti, & quod peregrinorum reipla est, soli obeant. Id quod habet etiam idem S. Gregorius 15. Mor. cap. 25. & S. Augustinus conc. 9. in psalmm 118. & Hieron. epist. 129. obseruans qui dicantur habitatores terra. Itaque omnes quidem statu & debito peregrini sumus; etiam si non omnes, quod profitentur, & quæ suarum essent partium, exequantur.

948 Extra Scripturas, eadem veritas est testissima apud Pates, vt videtur est apud Damascenum 2. partall. cap. 27. Hoc conciliatum morti proximum Gregorium Neocasariensem, prodit his verbis in eius vita Gregorius Nyssenus. [Ex vita humana ad Deum migrat, obtestatus necessarios suos, ne peculiarem sibi locum compararent. Nam si viuens, nullus loci Dominus vocari voluisse, sed in alienis tanquam inquilinus & peregrinus habitans vitam transegit, ne post mortem quidem, prorsus inquinatum sibi dedecori fore putare: sed in sequenti, (inquit,) seculo, fama prodatur, quod Gregorius nec viuens quidem, ab aliquo loco cognominatus sit, & post mortem alienorum locorum fuerit inquilinus, cum ab omni terra possessione se se abstinuisse, adeò vt ne sepeliri quidem in proprio loco sustinuerit.] Nori dissimili imbutus doctrina Basilii Magnus, vt est apud Gregorium Nazianzenum orat. 20. n.

74. minitanti exilium Valentis prefecto. [Exilium (inquit) haud cognosco, qui nullo loco circumscriptus sumus neque terram hanc quam incolo, meam habeo; & eam omnem in quam projectus fuero, pro mea duco: imo, vt rectius loquar, viuuntam terram Dei esse loco, cuius aduenia ego sum & peregrinus.] Christiani peregrini, vestes, calceos, circulum, baculum, per pulchritudinem aperit Basilij frater Nyssenus. [de vita Mosis, describens ritum comeditionis agni, Olympius vii sanctissimus in Prato Sophronij cap. 12, id vnum habebat pro spiritualitate tertia, peregrinus sum. Nunquam finis fuerit, si velim que apud varios Patres, de spirituali regeneratione & mysticis peregrinis prosterni, colligere accurate. Videbis splendide in hoc argumento versantem Chrysostomum hom. 14. ad Hebr. & Augustinum serm. 32. de verb. Dom. & in psalm. 38 & latè concione 8. in psal. 118. Ambrosium serm. 51. Totus liber quartus Iacobii Gretseri de sacris peregrinationibus, in hoc argumendo consumitur. Vnde plura licet peregrinari.

Omnis itaque quocunque hic fide dirigimus, ambulamus & peregrinari super terram, & ut Scholastici passim loquuntur, omnes sumus viatores: qui quantius sit ad omnem virtutum filius, egregius prosequitur S. Gregorius 13. mor. cap. 27. ad illud *Interrogat quilibet de viatoriis, ubi quis vere & legitime viator dicitur, pulchritudine exponit: idque quisquis agnoscitur, acerimè ad omnem virtutum incidentem, quia de ambulando & progradienti sollicitem, in nullo create bono pedem figit, quod est in virtutum omnium exercitatione veritatem. Audi Origenem hom. 27. in Nom. ad illud, & scripta Moses peregrinationes. [Scriptis ergo haec per Verbum Domini, ut legentes nos, & videntes quantæ nobis immineantur peregrinationes, ad iter quod ducit ad regnum, præparemus nos ad vitam hanc, & considerantes iter quod nobis immineat, non signiter, nec remissemus vita nostra temporis permittamus absolum; nec forte dum in his mundi vanitatibus immoratur, & singulis quibusque quia ad vitum, vel auditum, vel etiam quia ad tactum atque odoratum, gustumque venientem delecamur; labantur dies, tempus pretereat, & non occurreramus omne spatiū immensis itineris explicare, & deficiens in medio; atque accidat nobis illud quod de quibusdam refertur, qui perirent non potuerunt, sed actus eorum cediderunt in deferto. Iter ergo agimus, & idcirco deuenimus in hunc mundum, ut trahemus de virtute ad virtutem, non ut permaneamus pro terrenis in terra.] Idem plurimè prosequitur Theodosius Studia Catech. 23. & S. Chrysostomus Epist. 109. nec non S. Columbanus homil. de Fallacia presentis vita, ac sanctus Basilios homil. in psalm. 1. & ibid.*

S. Ambrosius ad illud in via peccatum. Ethnicos quoque Philosophos, in eam sententiam laudauit in Mor. dist. 1. à numero 188.

Via peregrinis nobis necessaria, & quomo-
do una, cum Scriptura tot via
memoret.

949 Porro peregrinanti & ambulanti, pre-
ter ea quae ex parte eius sunt necessaria, requi-
runtur, aliqua se tenentia ex parte ipsius motus,
sine quibus is nequeat confidere; nempe termini-
nus à quo, terminus ad quem, & via interiacens,
duoque illos extremos terminos connectens.
Extremi hi termini, non sunt obscuri. Terminus
ad quem tendimus, Deus est. Ed enim collima-
mus omnes, ilque est finis propulsus creaturae
rationali. Terminus à quo ad Deum tendimus,
terra est, & status terrenus; status peccati & mi-
serie, que apud Lucam dicitur *regio longinquæ*,
in quam abiit filius prodigus. Inter eos extremos
terminos tantopere distilos, assignanda est
via.

Hic nonnulla in speciem implexitas est.
Nam ut omittant vias malas quibus ad Deum
non tendit; vias inquam filiorum Adam, &
vias Daemonum, de quibus fuisse S. Bernardus
serm. i. in Psal. Qui habuit ad illud, in omnibus
vias tuas, ut inquit omittant has vias, insuper
Sancti dicuntur via, iuxta illud eiusdem S. Ber-
nardii serm. in Vigiliis SS. Petri & Pauli, agen-
tis de uno quopiam sancto. [Debemus etiam
attendere exemplum eius, quia quadrum in ter-
ris vius est, & cum hominibus conuerstus
est, non declinavit ad dexteram, neque ad sinistram,
sed viam regiam tenuit, donec veniret
ad illum qui dicit; Ego sum via, veritas & vita.
Intraueni humilitatem operum eius, autorita-
tem verborum eius, & tunc videbitis quomodo
tam verbo, quam exemplo luxerit inter homi-
nes, qualia nobis vestigia dereliquerit ut ambu-
lemus per ea, & non erremus in eis. Verè iuxta
Prophetam, semita iusti, recta est, rectius calli ius-
tifi ad ambulandum. Sed & diligenter intuitu
confessionem nostram inspiciamus, quia homo
ille similis nobis fuit, passibilis, ex eodem luto
formatus ex quo & nos. Quid ergo est quod
non solum difficile, sed & impossibile credimus,
vt faciamus opera qua fecit, vt sequamur vesti-
gia eius? Adhac in Scripturis, (apertissime) memo-
ravit autem via iustorum, aut semita; alias ante-
tem via perfectorum via veritatis, quam se elegisse
profitebatur David, via iustificationum, via
eterna, via mandatorum, via iustorum. Nimirum
vias sunt actiones bona, vt docet S. Gregorius
Mor. cap. 4. ad illud, ipse considerat vias meas,
& gressus meos dinunquerat, sic scribens. [Quid
viatum, nomine, nisi actiones denuntias? Hinc
enim per Hieremiam dicitur: Bonas facite vias
vestras, & stadias vestras. Quid vero gressuum
appellatione, nisi vel motus mentium, vel pro-
fectus accipimus meritorum? Quibus profecto
gressibus ad semetipsam nos veritas vocat, di-
cens; Venite ad me, omnes qui laboratis & oneri-
atis estis. Ad se quippe venire nos Dominus
principit, nimirum non gressibus corporis, sed
profectibus cordis. Ipse namque ait; Veniet hora
quando neque immortale hoc, neque in Hierosolymis
adorabit Patrem. Et paulo post: veri adora-
tores adorabunt patrem in spiritu, & veritate.
Nam & Patet tales querit, qui adorem eum. In
corde ergo esse gressus insinuat, quando & vt

veniamus vocat; & tamen motu corporis ne-
quaquam nos ad alia transite denunciat.] Quot
ergo sunt actiones bona, totidem & viæ, ita ut
numerus ille viginti quinque viatum bonorum
quas recenset Arnobius lib. 1. conficiens cum
Serapione, nequaquam plenus videri debeat.
[Vias Domini (inquit) iste sunt: prima fides, se-
unda spes, tercia charitas, quarta perseveran-
tia, quinta bonitas, sexta timor Domini, septima
constantia, octava patientia, nona lenitas, deci-
ma quies, undecima pax, duodecima obedientia,
tertiadecima longanimitas, quartadecima soli-
tudo sancta, quindecima contemptus ventris,
decima sexta studium mentis, decima septima
cautela, decima octava benignitas, decima nona
misericordia, vigesima iustitia, vigesima prima
liberalitas, vigesima secunda studium scientiarum
legis Dei, vigesima tercia anor optimarum re-
rum, vigesima quarta contemptus temporalis
gloriae, vigesima quinta affectio gloriae semi-
ternae. Haec omnes viæ Dei sunt, in quibus ipse
Pater quotidie deambulat, sicut per Propheta-
tam dicit, vivo ego dicit Dominus, quia ambu-
labo in eis.] Addit has esse vias quatuor se esse
principium profitetur sapientia, vias quas sibi
notas fieri solebat David. Sed certe multo
plures quam viginti quinque recenseri potuissent,
si Arnobii vestigis insistendo, recensere
virtutes placueret. Quomodo ergo in tanta virtu-
tum & actionum bonarum atque adeo pri-
marum bonarum multiplicitate, una via?

950 Enodat hanc difficultatem S. Augu-
stinus in Psalmum 141. ad illud, & tu cognovisti
semitas meas. Præfatus enim eadem eo loco
dicit semitas, qua alibi dicuntur via quas nouit
Dominus, subdit. [Quia ergo dictæ sunt viæ
quas nouit Dominus ipse hic dictæ sunt semita-
e, quam ait, tu cognovisti semitas meas. Omnis
enim semita, via est; non omnis via, semita est.
Quare via illæ semitæ sunt dictæ, nisi quia an-
guilæ sunt: via lata impiorum, via angusta iu-
storum. Quæ via, ipsæ & viæ; quemadmodum
qua Ecclesia, ipsa Ecclesia, & quoddam cælum,
ipsi celi. Pluraliter dicuntur, & singulariter di-
cuntur. Propter unitatem Ecclesie, via Ecclesie;
una est columba mea, una est maris sua. Pro-
pter congregations fraternalis per loca, multæ
sunt Ecclesie. Ecclesia, (inquit), Iudea qua erant
in Christo, gaudebant quod ille qui nos perseque-
batur, nunc euangelizat fidem, quam aliquando
vastabat, & in glorificabam Deum. Ecclesias
sic dixit, & vnam Ecclesiam sic dicit; Sine offen-
sione estote Iudeis & Gracis, & Ecclesia Dei. Sic
ergo & viæ & viæ, & semitæ, & semita. Quare
semita, & quare semita? Quomodo Ecclesia
& Ecclesia? Rationem reddidimus, debemus
& hinc reddere rationem. Semitæ dictæ sunt
Dei, quia multa præcepta sunt, & quia eadem
multa præcepta ad, vnam rediguntur, quia ple-
nitudo legis charitas, propria via ista in mul-
tis præceptis ad vnam colliguntur, & vna di-
cuntur, quia via nostra charitas est. Videamus si
charitas, via est: Audiamus Apostolum. Et
adhuc supereminenteriam viam, vobis demonstro.
Quam dicens, ô Apostole, supereminenteriam
viam? Quam dico audi; Si linguis hominum lo-
quar & Angelorum, charitatem autem non ha-
beam, factus sum velut aramentum sonans, aut
cymbalum timiens: & si habuero prophetiam,
& sciero omnia Sacraenta & omnem scientiam, &

QQ. 3. f.

si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum; & si distribuero omnia mea pauperibus, & si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Ergo charitatem dixit supereminentiorem viam. Magna via ista, fratres, magnum miraculum habet. Hæc via certè quia supereminenter est, excellentior est: hoc enim supereminet, quod excelsum est. Nihil excellentius est via charitatis, & non in illa ambulant nisi humiles. Has ergo semitas, dicit præcepta charitatis.]

Varia virtutum via, residentes in Christum, viam regiam,

951 Tollitur ex his difficultas proposita, de vna & multipli via bona, in variis Scripturis memorata. Sed quod hanc vnam viam cateratas complexam, vocavit D. Augustinus *charitatem*, difficultatem nouam infert; cum vna & sola via qua hinc ad Deum tendimus, infinites in Scripturis, & apud Patres, Christus esse dicatur. Solitus ducenta est ex optima doctrina S. Zenonis, serm. in Psal. 127. sic scribitur. Multæ sunt viæ Domini, cum ipse tamen via sit. Sed cum de se loquitur, viam scilicet nuncupat: & rationem cur se viam nuncupasset, ostendit dicens: *Nemo enim potest ad Patrem venire, nisi per me.* Verum cum de Prophetis, ac scriptis eorum, quibus ad Christum pergitur, sermo est; tunc viæ plures sunt in vnam viam vnde congruentes. Quod vtrunque, eodem per Hieremiam Prophetam loco significatum est, dicentem: *State in viis Domini, & interrogate semitas Dei aternales, & vide, quæst via bona, & ambulate in ea.* Multæ itaque viæ interrogandas sunt, & in multis insistendum est, ut vnam, quæ bona est, inueniamus, per multorum scilicet doctrinam, vnam viam viæ aeternæ reperiri. Viæ enim in lege, viæ in Prophetis, viæ in Euangelisi, viæ in Apostolis sunt: viæ quoque in diuersis præceptorum operibus sunt.]

Est ergo & charitas via, & reliqua item vires viæ; & tamen Christus via, iuxta illud quod in Scripturis propositum diximus. Ipseque Christus profiteretur, *Ego sum via.* Locus item vulgatus ex Isaïe 40. quo Baptista vius est ad populum præparandum, excipiendo Messie clamans & dicens, *parate viam Domini;* iuxta interpretationem 70. vt ibi monstrat Leo Castrius, idem sonat, ac si dictum esset, *excipe Christum viam Domini.* Et ut ea verba paraphrastic exponit S. Cyrilus 1. in Ioann. cap. 24. [Ambulatis haec tenus in via Mosis modo viam Christi suscipite quam Prophetae omnes vobis prædixerunt. Efas enim hortatur vos, dicens, *Venite ascendamus in montem Domini, & in dominum Dei Iacob,* & annunciat nobis viam suam, & ambulabimur in ipsa. Et rursus, *Erigi ibi in via munda, & via sancta vocabitur:* non erit ibi leo, nec parva illuc ascendet bestia; & qui dissipati sunt, ambulabunt in ea. Et rursus, *Principium dabo Sion & hortabor Hierusalem ad viam.* Hieremias quoque similiter stat, (inquit,) *in via & quarite semitas Domini sempiternas, & vide quæ sit via bona, & ambulate in ipsa, & inuenietis purificationem animarum vestiarum.* Quænam igitur est via bona, quæ ambulantes in ipsa purificantur? Ipse Christus clamat, *Ego sum via.*]

Hæc apud Isaiam cap. 26. dicitur, *semicircuisti recta, rectus callis eius ad ambulandum.* De Christo namque via iusta, cum locum accipit S. Cyrius lib. 10. de Ador. initio. Sed inculetur cap. 35. eiusdem Isaiæ. *Erit ibi semita, & via sancta vocabatur, non transibit per eam pollutus, & per eam. Ex Hebreo simpliciter vertetur, & erit ibi via alta, & via, & via sanctitas vocatur: quam via altitudinem, ad illumini eius nitem pertinere conatur. Apud Paulum Hebr. 10. hæc dicitur esse *via nova nobis initia, & vias vienes*, hoc est herida & amena, vel quæ non sit mortua, & tantum calectus pedibus ambulantium, sed vitam suam illis immundis prodaz, quod attingit pulcherrime Origenes. Tomo 1. in Ioann. ad illud *in principio era verbum*, expponens quomodo Christus dicit *via*. Sic enim scribit, [Quinetiam via quæ est in sapientia, & actione eorum qui servantur in ipso facta circa permeationes, & explicaciones de veritate in diuino Verbo, & circa actiones existentes in vera iustitia, viam exhibet nobis intelligenti, quomodo Christus via dicatur, in quam viam nihil gestare debet, neque peram, neque pallium, ac ne baculum quidem, vel calceos, quibus induat pedes iter facturus. Sufficiens enim per se est hæc via ad omnia suppeditanda interior necessaria: nullaque te omnino indiget, quisquis hanc ingreditur ornatus eo velutamento, quo ornatum cum esse deceat, qui iniurians vadit ad nuprias; cum nulla res humiliat molsta, possit in hac via occurrere facile enim faci non est, teste Salomon, ut serpentes, & vi ego arbitror, cuiusvis etiam fera, vias inteniat qui supra petram. Quare nihil opus est baculo in via hac, quæ tantum abest, ut contrarium vestigia habeat, ut ne illorum quidem que mala sunt, ob soliditatem, vnde etiam perra dicitur, sit capax. I Christus igitur viam oleo, ex Scriptis ratum esto.*

Christus simul semita, & Regia via.

952 Et interdum quidem in Scripturis Christus *semita* vocatur, quod nomen à via differt, nam via est longè laxior, semita autem angustior: vnde illud, *viæ facit semita via sua,* id est amplificauit suam iracundiam. Neque tamen idcirco Christus non est, sed est via aeterna ob humilitatem: sicut Satanus ob superbiam, patenissima & latissima via est, per quam multi intrant, ut disserit Autor imperfeci hom. 18. Eandem ob causam, via hæc à Daulide in manu dicitur, quia ob humilitatem & temeritatem ægre adiuvatur, ut exponit S. Cyrilus 9. de Ador. & S. Chrysostomus in Psal. 96. vnde agnoscentes Sancti, magnam Deitatem necessariam esse, vt via hæc angusta oculos non effugeret, orabant interpretare. D. Augustino in Psal. 66. vt cognoscerent in terra viam Dei: quan non esse aliam à Christo, docet quod sequitur, *in omnibus gentibus salvare tuum.* Idem S. Augustinus despectu idcirco habet hanc viam, ita docet libro primo doctrinam Christi, capite 10. [Purgandus est animus, ut perspicere illâ lucem valeat & ei inhaere perficeat. Quam purgationem, quasi ambulationem quandam, & quasi navigationem ad patriam esse arbitramur. Non enim ad eum qui ubique praesens est, locis mouemur,

mouemur, sed bono studio bonisque moribus. Quod non possemus, nisi ipsa sapientia tanta etiam nostre infirmitati conguete dignaretur, & viuendi nobis praeberet exemplum, non alter quam in homine, quoniam & nos homines sumus. Sed quia nos cum ad illam venimus, sapienter facimus: ipsa cum ad nos venit, ab hominibus superbris quasi stulte fecisse putata est. Et quantum nos cum ad illam venimus, conualescimus: ipsa cum ad nos venit, quasi infirma existimata est. Sed quod stultum est Dei, sapientius est hominibus, & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Cum ergo ipsa sit patria, viam se nobis quoque fecit ad patriam. Et cum sano & puro interior oculo vbiique sit praesens, corum qui oculum illum insitum immundumque habent, oculis etiam carceris appetere dignata est.

Verum quamvis haec via, arcta & angusta, nec nisi semita videatur ob Christi humilitatem, est tamen via amplissima, si spectetur multitudo inuentorum illam, & huius via ad illos, ac etiam multo plures excipiendo capacitas. Regiam viam, hac ex causa Christum nominat Origenes hom. 12. in Num. ad finem, & Theodosius lib. 10. contra Gracos, expendens illud Hieremias 3. stat super vias, & videte qua sit via bona. In qua verba sic scibit. [Deus qui per Prophetam loquebatur, antiquos Prophetas, vias appellavit, bonam autem viam, ipsum mundi Seruatorem, Christumque Dominum. Sicut enim in regiam, militarecumque viam, reliqui calles a pagis agri que perueniunt; Ita & Prophetae omnes, hunc tanquam viam cunctis credere volentibus, indicarunt. Ipse etiam Dominus Deusque noster, in sacris Euangelii clamat; Ego sum via veritas & vita.]

953 Nec dissimiliter ea verba Christo accommodat Origenes hom. 8. in Ezech. In Exhortatione tamen ad Principem non ita pridem edita per Loaylam, & à Binio praefixa sue Conciliorum editioni, multa omnino de via Regia ad Deum colliguntur, abique explicata ad Christianum aptationem. Sed praeclarus S. Hilary, in psal. 118. litera A. circa illud, non enim qui operantur iniquitatem, in viis eius ambulauerunt. [In primo versu, (inquit,) videlicet, Beati immaculati in viis, singulariter via commemorationis, via in hoc tertio plures. Ex quo intelligendum est, per multas vias ad unam perueniri, in qua quicunque immaculatus si sit, hic beatus est. De plurimis autem viis atque una, Hieremias paria testatus est, dicens; Sit in viis, & interrogate vias Domini eternales, & querite qua sit via bona. In plurimis ergo viis standum est, & plurimae interrogande sunt: & haec quidem plures, & Domini sunt & eternales, & in his ceterum est quae sit via optima. Viæ plures sunt, & plurimæ Dei mandata, plures Prophetæ per quos omnes in unam viam pergit, sed in his operari iniquitatis non ambulauerunt. Nam si in lege manifissent, usque ad optimam illam novi Testamenti viam peruenirent. Est via per Mosem, est per Iesum, est per David, est per Iaham, est per Hieremiam, est per Apostolos, & per has omnes ad eum necesse est peruenire, qui dixit: Ego sum via, Et, Nemo vadit ad Patrem nisi per me.]

Christum, viam nostram dici, satis ex variis Scripturis monstratum est. Ut taceam, quod

hic non ago, humanitatem Christi dici iter eius, quia in ea factus est viator, iuxta illud Augustini tract. 15. in Ioann. cum tractat fatigatum Iesu, ex itinere. [Iter ipius, est cato pro nobis assumpta. Quomodo enim itek habet qui vbique est, qui nulquam decet? Quod it, aut unde it, nisi quia non ad nos veniret, nisi formam visibilis carnis assumeret? Quia ergo venire ad nos eo modo dignatus est, ut in forma Dei, assumpta carne appareret; ipsa carnis assumptionis est iter ipius. Ideo fatigatus ab itinere, quid est aliud, quam fatigatus in carne?] Est ut dixi, hic non ago qua sit Verbi via ad nos, sed quomodo Christus sit via nostra ad Verbum; quod cum sit fatus firmatum ab autoritate, adiungenda superest eiusdem denominationis ratio, quam duco ex nonnullis viæ attributis. Est enim via, nexus durorum terminorum motus, & inter virtus, interiacet, vnde & viator protensis, est ac producitur & necessariò est decurrentia, ut terminus ad quem attingatur. Est item via publicum quid, omnibusque impenditur texenda & calcanda, magno planè adiacentium camporum bono, nam alioqui concularentur & non facerent fructum. Vnde semen iactum quod cecidit secus viam, conculcatum est; & inter sortes felicitatis temporalis improborum, ponitur, quod non sit ruina maceria, neque transitus in plateis eorum; sed arceantur viatores ingredi, quo campus infertilis, & infelix redderetur. Hæc omnia in Christum optimè quadrant, vnde mentis simus via dicitur.

Via attributa in Christo. Est nexus extremorum terminorum.

954 In primis quadrat in Christum ratio illa, quam in via primùm distinximus, quod scilicet sit nexus dñorum hominis extremorum; nempe nihil nostri, & Dei: quod varijs Patres pulcherrimè considerant, eaque ex causa, Christum aliqui vocant pontem inter nos ac Deum. Præclarus S. Paulinus Epist. 33. sub finem. [Ita per Christum Deo iuncti & insitum sumus, ut Dei arrabonem teneamus in terra nostra, Spiritum sanctum, quem dedit nobis, & nostri pignus habemus in Deo carnem Christi; quia interullum istud imminsum, quo à diuinis mortaliis dispartantur, medio, & inter utraque communis interueni suo velut quodam (ut sic dixerim,) ponte continuat, ut eius tramite terrena celestibus conferantur, cum hoc corruptibile nostrum, incorruptio. Superna perfuderit, & mortale nostrum (ut scriptum est) immortalitas haufuerit, mortemque devictam, viatrix in Christo, & a Christo, nobis vita forbuerit.]

Concinit pulcherrimè Gulielmus Paris. l. crrt Deus homo cap. 7. ad finem. [Chaos (inquit,) magnum peccati, inter Deum & hominem, firmatum erat. Pontem igitur & viam necesse fuit interponi, per quem homo a seculo transire posset ad Deum, qui pondus tantæ multitudinis transiit portare sufficeret; & adeò longum qui viramque ripam contingeret, & utrumque firmiter se teneret. Altera ripa, erat humanitas; altera Deitas: Pontem igitur inter duas istas ripas medium, oportuit utriusque ripæ unitum esse, atque continuum: quod est, Deum & hominem dicere: Et hoc videtur sonare illud Sap. 8. Astigit sapientia, à fine usque ad finem foris,

111.

ter, quasi tipa ad ripam. Et iste pons sub ponderre tanta multitudinis fractus est, & fractus manit per triduum; per quam eius fracturam, in chaos infidelitatis, multi prolapsi sunt.]

955 Idem sub nomine *via* expressit S. Augustinus 11. Civit. c. 2. verbis illis. [Quia ipsa mens cui ratio & intelligentia naturaliter incit, virtus quibusdam tenebrosa & veteribus inuata fida est, non solum ad inhærendum fruendo, verum etiam ad perfundendum incommunicabile lumen, donec de die in diem renouata atque sanata, fiat tantæ felicitatis capax; fide primum fuerat imbuenda atque purganda. In qua et fidientiis ambularet ad veritatem, ipsa veritas Deus, Dei filius, homine assumptus, non tam Deo consumpto, eandem constituit atque fundavit fidem, vt ad Deum iter esset homini per hominem Deum. Hic est enim mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. Per hoc enim mediator, per quod & homo, per hoc & via. Quia si inter eum qui tendit, & illud quod tendit, via media est, spes est perueniendi. Si autem desit, aut ignoretur qua eundum sit, quid prodest nosse quod eundum sit? Sola est autem aduersus omnes errores via munitissima, vt idem ipse sit Deus & homo, quod itur Deus, quæ itur homo.] Eodem sensu i. de Trinit. cap. 12. dixerunt Christum secundum formam Dei esse veritatem, secundum formam verò serui, esse viam. [Quia enim ipse est primogenitus ex mortuis, iter fecit Ecclesia sua ad regnum Dei, ad vitam æternam, cui capit est, ad immortalitatem etiam corporis, & idcirco *creatus est in principio viarum Dei in opera eius.*] Diligenter pensandum est, quod hic ait D. Augustinus, Christum factum esse in principio, sive principium viarum Dei. Inde enim non modò habetur Christum esse viam, medianam inter nos ac Deum, sed etiam aliquid plus.

Profecti haud dubie D. Augustinus ex S. Athanasio quem distinctius exponentem egregiam doctrinam de Christo viarum Domini principio, iuxta illum Proverbiorum locum ad quem hic ab Augustino alluditur, inuit adscribere. [Quemadmodum portò (inquit Athanasius,) inter fratres primogenitus, & ex mortuis primitiæ dormientem factus est; ita quoque, quia oportebat eum in omnibus primatum habere, etiam principium viarum creatus, ut qui in ea insitimus, perque cum (qui ita de se loquitur. *Ego sum via & ianua,*) ingredientes, participesque redditi cognitionis de Patre, audiamus & nos quoque, *Beari immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.* Et *Beari mundo corde, quia ipsi Deum videbunt.* Nam cum ipsa veritas declarerit, Verbum non esse ex natura rem conditam, consequens est, vt deinde dicamus, *cum principium viarum appelletur.* Quoniam prima per Adam & via, & ianua, perierat, & ex Paradiso ad mortem deuergemus dictu mque nobis fuit. *Terra es, & in terram abiabis;* ideo Verbum Dei hominum amore, & Patris voluntate, induit creatitiam carnem, ut eam quam mortalem reddiderat primus homo prævaricatione, ipse proprio sanguine sui corporis vivificaret, & renovaret nobis viam recentem & vinam per velum (vt Apostolus dixi) hoc est, per carnem suam. Quod etiam aliis verbis significatur, vbi ait: *Si qua in Christo non a creature.* Et *Vetera transierunt, ecce nova facta sunt omnia.* Quod

si creatio innovata fuit, oportuit in hoc genere aliquem esse primum. Murus igitur homo & pulvereus, quales nos facti eramus ex prævaricatione, is esse non poterat, eo quod in prima creatione fides ab hominibus feruata non fuit, eorumque culpa prima creatio petierat. Opus ergo fuit instauratore prioris creature, & qui nouam creaturem conseruaret. Non igitur ex genere hominum alias quispiam, sed ipse Dominus vt principium esset, condì voluit, quo efficeretur via nouæ creature principem, in reliquum tempus se ei comitem præbete, qui ita de se loquitur, *Ego sum via.*] Enceps Christus, iuxta S. Athanasium dictus est, *principium viarum.*

Acceditque ad eam interpretationem Marcellus Ancyranus, ex quo ciuidem dicti Salomonis interpretationem exhibet. Eusebius lib. contra eum 3. cap. 2. in fine. [Quoniam sicut illa via docet in sequentibus; ita enim ille nobis, qui secundum rationem iustam instituere vitam volumus, pietatis via factus est principium viarum omnium posteriorum. Addit. autem *principium viarum*, ob hoc ipsum Dominum esse, & Seruatorem nostrum; propter ea quod viarum, quas ingressi sumus post primam viam, principium extitit. Inuit autem traditiones, acceptas à diuinis Apostolis, qui secundum Prophetias, vna cum altissimo illo præconio, nouum hoc mysterium nobis annunciantur.] Non ait Marcellus, carnem Christi esse viam Domini, quarum principium se vocat Sapientia carne vestita, quam viarum interpretationem Eusebius cap. sequent, Marcello tribuit & late refellit: sed vias vocat, instituta Christiana, & Metonymice ambulantes in eis Christianos, tendentes per Christum ac Christi semitas, ad Deum, quæ fuit adducta ex SS. Augustino & Athanasio interpretatione, male ab Eusebio comprehensa, argumento sanè leui, quod ante Christianum plerique vias Domini ambulaverint. Quasi vero agnisi non sit ab origine mundi occulus, & iij ipsi qui tempore Christum præcesserunt, per Christum non inceserint, vt ad Patrem peruenient, ad quem nemo venit nisi per Christum. 'Est igitur Christus principium viarum Dei, idest iustorum tendentium ad Deum, qui omnes, inéant hanc primariam viam necesse est: Atque ita habemus plus aliquid quām propositum esset; nempe omnibus incedendum esse per Christum; de quo plenius paulo post. Nunc enim obiter dunxerat est tacitum occasione loci Proverbiorum à S. Augustino adducti. Est autem per se euident, quod inde collegimus, aliquid plus esse, quām quod suscepimus monstrandum, nempe Christum esse viam eo quod iungat Deum & hominem, tanquam iter intermedium vitrique extremo continutum & attingens à fine vique.

ad finem, quod est
de ratione
viae.

Christum

*Christus via, quo cunque viatore
proiectior.*

956 . Hinc sequi dicebam , Christum, quo cunque per eum tanguam viam incendeo, longius proiectum esse. Nam via, semper est productio eo qui viam decurrit: alioqui decurrienda non esset, nec interaceret inter extremos terminos. Christus itaque cum sit via nostra ad Deum, vterius semper proiectus est, quamlibet viatorum, ita ut quantumcunque qui ambulauerit, donec terminum attingat, si Christum viam tenet, superis semper ei quo vterius in quo prouchauit, & quod pergere poterit debeat. Hanc in Christo via rationem insinuat S. Basilius lib. De Spiritu sancto cap. 8. cum ait. [Quoties Dominus appellatur, appellatur, *Via*, ad iubiliorum intelligentiam potius quam ad vulgarem, atque è medio sumptam, animo ferimur. Audientes enim *Viam*, seriem & ordinem intelligentius per opera iustitiae, pérque illuminatorem scientia ducentem ad legitimum profectum, semper ad anteriora festinantes, & ad ea quæ restant noīmetiplos extendentes, donec perueniamus ad beatum finem, quæ est Dei cognitio, quam Dominus per se in ipsum credentibus largietur. Reuera enim bona est via, exhortationis errorisque nescia, Dominus noster Iesus, ad Patrem qui vere bonus est perdicens; *Nemo*, (inquit,) *venit ad Pavem nisi per me*. Talis est noster ad Deum reditus, per Filium.]

Hinc liquet, quam insinuerint Béguardi, damnati in Concilio Viennensi, quibus visum est, viatores posse hinc eas in virtute & gracia progressionis facere, vt Christum sanctitatem supertaret, à quo omnis ipsorum sanctitas & gratia orum habet. Sic enim riuis fontem superaret. Omnem autem Sanctorum viatorum gratiam à Christo esse, fuscus superius est confirmatum, & egregie traditur à S. Gregorio lib. 1. in 1. Reg. ad illud, *non est sanctus et est dominus, neque est aliis extra te*, affirmans id dictum esse. [Quia quis potuit sanctus existere, eius accepti manente vi sanctus est potuisse. Hoc namque Sancta Ecclesia subsequenti verbo insinuans, ad eundem Redemptorem ex nimia charitate convertitur, dicens; *Neque enim est aliis extra te*. Subauditur, *santus*. Extra eum sanctus aliquis esset, si absque dono Unigeniti, sanctificationis spiritum haberet posuisse. Sed quis hoc assereret audeat de hominibus, quod de Angelis nequaquam constat? Scriptum quippe est; *Verbo domini, confirmati sunt, & spiritu oris eius, omnis virtus eorum*. Verbum Domini est Unigenitus Dei. Quem profectò Evangelista Ioannes insinuans, ait; *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*. Si ergo etiam Angeli sanctificati creduntur in Filio, multo magis de hominibus creditur, qui extra eum, sanctificationis gratiam inuenire non possunt.] Et mox [Potest hoc & iustitiae statum pertinere, quia electorum esse, est in Deo per institutionem man-

Theoph. Raynaudi de Atrib. Christi.

re. Et quia Unigenitus Dei, Deus est, extra eum non est alius quia nemo electorum, nisi in ipso est. Quod sic referatur ad diuinitatem eius, ut nequaquam intellectum humanitatis eius evanescat, quia iustus esse non potest, qui fidem non habet diuinæ Incarnationis.]

Per Christum viam, omnis ad Deum progressio.

957 Idipsum poterit est, quod præterea aiebam, insinuari per Christum viam. Progredi namque ad Deum, idipsum est quod sanctitatem & gratiam parare, vel augere. Sicut ergo nemo ad terminum progredi & pertinere potest nisi per viam ita omnis nostra ad sanctitatem progressio est per Christum, ut ipse de se conceptus verbis profectus est cum dixit, *Ego sum via. Nemo venit ad Patrem, nisi per me, quæ verba S. Aug. 1. doct. Christ. cap. 34. sic interpretatur. [A Christo aggredendum & exordiendum iter est omnibus qui ad veritatem peruenire, & in vita æterna permanere desiderant. Sic enim ait, Ego sum via & veritas & vita: hoc est, per me veniunt, ad me peruenient, in me permaneunt. Cum enim ad ipsum peruenient, etiam ad ipsum Patrem peruenient: quia per aequalē ille cui est aequalis agnoscat, vinciente & tanguam adglutinante nos Spiritu sancto, quo in summo atque incommutabili bono permane possumus: ex quo intelligitur quod nulla res in via teneat nos debeat, quando nec ipse Dominus, inquantum via nostra esse dignatus est, tenete nos voluerit, sed transire, ne rebus temporalibus quamvis ab illo pro salute nostra suscepimus & gestis hæc eamus infirmiter, sed per eas potius curramus alacriter: ut ad eum ipsum qui nostram naturam à temporibus liberavit, & collocauit ad dexteram Patris prouchi atque peruenire mereamur.]*

Eadem Christi verba qua proponbam, non male in hunc modum glossat. Atrox sermonis septimi de Cena Dom. perpetram adscripti D. Bernardo, postquam multipliciter exposuit, cur & quomodo Christus dicatur via, veritas & vita. [Ego sum via reconciliationis, veritas retributionis, vita æterna beatitudinis. *Nemo venit ad Patrem, nisi per me*. Ac si dicat, nemo venit ad me veritatem & vitam, nisi per me viam: & nemo venit ad me Deum, nisi per me hominem assumptum. Ego per assumptam carnem, mortalibus facio foueam, per quam venitur ad veritatem & vitam. Et viam moriendo facio, resorgendo, ad celos ascendendo, ubi ego sum veritas & via, Deus verus, Deus æternus. Miser homo de terra terrenus, semper gibbus, semper proclivus, semper ager, semper infirmus ad gaudia Paradisi unde expulsi fuerat; per se redire non poterat: nec ad veritatem & vitam quæ Deus est, per se ascendere valebat. Sed venit Verbum ad carnem, Deus ad hominem, & verbum caro factum est, & Deus factus est homo, inclinavit se Verbum ad carnem. Deus ad hominem, & sic genus humanum no solum ad Paradisum, sed etiam portauit ad celum, ubi est esse verum, & esse æternum, veritas quæ semper fuit & erit, vita beata & semper beata, quæ nec principium habuit, nec habebit finem. Vnde nobis terrigenis, homo Deus factus est via, & nos perduxit ad veritatem & vitam, ad se videlicet

R.R. f. Deum

Christus via, publicum quid, impensum nobis.

959 Quæ subdebam, de via iuriis publici existente, & in commune bonum impensa per sui conculationem, cadunt ita aperte in Christum, ut non egeant expositione. Christus enim omnibus patet, & idcirco omnibus exponitur. Vnde S. Augustinus in Pfl. 39. aptat ad Christum illud Psalmi 66. *ut cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salvare tuum.* Quæ verba sic expendit. [Primo dixit *ut cognoscamus in terra viam tuam:* & fecutus est *in omnibus gentibus salvare tuum.* Quid dicetur ei? Quæ est via quam cupis agnoscere? Homines ad viam veniunt, nunquid via venit ad homines? Via nostra venit ad homines, inuenient errantes, vocavit ad se extra ambulantes. In me ingredi, ambulare, & non erabitis. Ego sum via, veritas & vita. Ne dices, ubi est via Dei? quoniam regiom illa? quem in monte ascendas? quos campos inquiras? Viam Dei inquiris. Salutare Dei est via Dei, & ubique haec est, quia in omnibus gentibus salvare tuum.]

Grauit in eandem sententiam S. Leo serm. 16. de Passio. ca. 6. [Merito Dominus ipse nobis factus est via, quia non nisi per Christum itur ad Christum. Per ipsum autem ad ipsum tendit, qui per semitam patientiae & humilitatis eius incedit: in quo plane itinere, nec æstus deest laboris, nec nubes tristitiae, nec procolla formidinis. Ibi sunt infideli iniquorum, persecutions infidelium, mina potentium, contumelia superborum: quæ Dominus virtutum & Rex gloriae id est omnia in infinitate nostra forma, & in carnis peccati similitudine percurrit, ut inter praesentis vitae pericula, non tam optandum sit nobis, declinando ista effugere, quam tolerando superare.]

958 S. Cyrillus lib. 10. de adorat. *initio*, id expressum censet in comitatu Mosis per Iesum Nau. [Ascendens inquit,] in montem beato Mose, simul ascendit Iesus, neque enim aliter adit ad Patrem potest nisi per filium; verè enim dicit: *Nemo venit ad Patrem nisi per me.* In Christo igitur, ipsis quoque sanctis viris patet aditus: neque cuiquam fas est ad excellam sublimemque contemplationem, quasi in montem ascendere, neque vero propius ad Deum accedere, eo nimis coniunctionis modo qui in Spiritu & sanctitate conuerterionis efficitur; nisi illi adit Emmanuel, & que hominibus ardua sunt & inaccessa perua redat ac plana: idque esse arbitror, quod est Esaiæ voce dictum: *Omnis vallis impletur, & omnis mons & collis humiliabitur, & omnia prava erunt indirecta, & aspera in vias planas.* In Christo enim nobis ardua omnia plana sunt, & aspera perua: facilia item ac prona, quæ sunt inaccessa: vt enim Prophetæ ille idem alibi dicit: *Via piorum recta facta est, parata est via piorum.* Nec esset igitur vna cum Beato Moyse descendit Iesus: nam ut modò dixi, per filium aditri potest ad Patrem, & ipse filius mediator est, qui nos per se coniungit, & ad illam sublimitatem quæ est natura excellentior, attollit: aciem quoque cum illis selectis egregisque viris instruxit, & vicit Amalech. Christus enim, cum sanctos viros elegisset, quorum primitia beati illi discipuli fuerunt, vicit quidem ille principem huius seculi, sed Moyse ibidente: factus est enim sub lege filius, quamvis idem legislator esset, qua Deus erat. Pugnae præterea tempus non ipso die fuit, quo Moses in sis, sed postridie, idest, dilata est in aliud tempus: nam lex futura prenunciabat, & Salvatoris nostri res præclare gestas splendide demonstrabat, si spiritualiter intelligatur.]

Iuxta S. Athanasium in expositione fidei ad finem, hoc ipsum de Christo prænunciarat Sapiens, cum eum vocavit *principium internum Domini.* Verba S. Athanasi sunt. [Dominicus homo quem ad salutem nostram exhibuit, conditus est ut esset initium viatum: per hunc enim ad Patrem accessum habemus, quoniam ipse est via, quemadmodum ait. *Ego sum via, quæ ad Patrem voducit:* via nimis corporeum quidam est, quod viis subiaceret, quæ est ipse Dominicus homo.]

960 Habemus itaque, viam de qua nobis dicitur Isaiae 30. *haec est via, ambulate in ea, & non declinetis ad dexteram, neque ad sinistram.* Declinans quicunque à Christo deviat per extremas vias non bona, relieta media, quæ sola est bona, sola tuta, & ab omnibus periculis & inimicorum incuribus plane secura. [Tu solus, talis es via, quæ latronem non habet,] at

RAINAU
Tomus I.
De Christo
et
Tomus II.
De Atributi
Christi
XVII

ad Christum Julianus Toleranus in Oratione præfixa operi Prognostici. Egregie planè in hanc rem Origenes hom.4.in Psal.36. illis verbis. [Qui iter agit ad virtutem, multa sunt quæ digredi debet & transire. Ergo & tu qui ad Christum tendis, qui est Dei virtus, digredere luxuriam, scorta adulteria, digredere furtam, falsa testimoniam ; tum deinde digredere & auritiam, & omnem pecunia ceterarūunque malorum rerum concupiscentiam; digredere mendacium, digredere trititiam seculi. Nisi hæc omnia gressus fuerit visionem illam magnam Domini, videte non poteris. Sum ergo quidam in nobis gressus & pedes, quibus iter hoc agimus, sunt gressus interioris hominis, quibus ambulare possumus per illam viam quæ dicit; *Ego sum via, veritas, & vita.* Hoc ergo iter agentibus, multis gressibus utendum est nobis, vt illa omnia quæ supra diximus transeamus, quia gressus hominis à Domino diriguntur. Non sufficit homini volunti istud iter incedere, sola propositi ui voluntas, nisi & Dominus direxerit gressus eius: quia frequenter accidit iter agentibus, vt ambulet, quod iter tamen rectum tenere non possunt, sed descendant in aliquos errores, vi illi qui in philosophiae eruditione versantur, videntur quidem iter virtutis incedere, sed qui in a Domino non diriguntur gressus eorum, non tenent iter rectum. Sed & heretici nihilominus ingrediuntur etiam ipsi iter, sed cum scripturas carnaliter, non spiritualiter intelligunt, declinante in sinistram. Si verò spiritualiter intelligent, in ipso autem spirituali intellectu Apostolica non teneant regulam veritatis, decidunt nihilominus & ipsi ad dexteram, Diabolo (vt ita dicemus,) gressus eorum non dirigente, sed detorquentे à via recta. Nos ergo neque ad dexteram, neque ad sinistram declinantes, ingrediamur medium viam quæ est Christus Dominus, quia in ipso ambulantibus, gressus Dominus dirigit. *A Domino ergo gressus hominis dirigantur, & viam eam cupiet; illam scilicet viam de qua supra diximus.* Cupit enim qui ad Deo dirigitur Christum, & desiderabit permanere semper in Christo.] Subdit multa luculententer, de iis quorum mouentur pedes, & effunduntur gressus; concluditque, in tanta lubricitate viæ, & nostra fragilitate, orandum esse Deum, vt nos in via custodiatur. { Nos ergo (inquit,) deprecemur. Dominum vt dirigit gressus nostros, & custodiatis vias nostras, vt ne supplantentur gressus nostri: vt in via quam incedimus, hoc est in Christo Domino nostro, quasi supra petram stabilem vestigia nostra firmentur, ne quoquo modo supplantari possimus : per illum seilevit enim nos caput obseruamus, & ille nostrum obseruat calcaneum ; cui utique nunquam nos oportet plantam sednam præbere, sed semper debemus esse calceati pedes in preparatione Evangelij pacis, vt si venerit Diabolus supplantator, & innenerit pedes nostros munitos, & supra petram stantes, inde nos supplantare non valeat.]

Videsis de viæ periculis 4. Esdræ cap. 7. Neque tamen timendum quicquam est in via ipsa, sed dumtaxat iuxta viam, vt pulchrit̄ monet S. Augustinus hom.34.ex 5 o. verbis illis. [Tenere viam medium, veram rectam, tanquam inter sinistram desperationis & dexteram presumptionis, difficultimum esset nobis, nisi Christus dice-

Theoph. Raynandi de Atrib. Christi.

ret, *Ego sum via & veritas & vita.* Tanquam diceret. Quà vis ite ? Ego sum via. Quid vis ire ? Ego sum veritas. Vbi vis permanere ? Ego sum vita. Secure ergo ambulemus in via, sed infidias timeamus iuxta viam. Inimicus insidiari non audet in via, quia Christus est via. Sed iuxta viam, planè non definit. Vnde & in Psalmo dicitur; *Iuxta semitas, scandala posuerunt mibi.* Dicit & alia Scriptura; *Memento quia in medio laqueos ingredieris.* Iti laquei inter quos ingredimur, non sunt in via : sed tamen sunt iuxta viam. Quid formidas quid metuis, si in via ambulas ? Tunc time, si deferas viam. Nam ideò etiam permittitur inimicus ponere iuxta viam laqueos, ne securitate exultationis viadeferatur, & in infidias incidatur. *Via Christus humiliis ; Christus veritas & vita, Christus excelsus Deus.* Si ambules in humili, peruenies ad excelsum.]

Canticum, ne iumentum nos excutiat.

961 Quia verò omnes iter hoc cœpimus infidiles iumento nostro, cautio magna adhibenda est, ne illud vel ferociens, vel à serpente demotum, excutiat nos, & concidentes contrarum. Monitus est sapientæ plenissimum, quod suppedito ex Augustino, libro de Cantico nouo cap. 3, qui sic scribit. [*Ecce in Euangelio clamat Salvator Ego sum via. Habet viam, ambula sollicitus. Tamen doma iumentum tuum, carnem tuam, ipsi enim insidet anima tua.* Quomodo si in hac via mortali iumento infidiles, quod te gestiendo, vellet præcipitare ; ronne vt securus iter ageres, cibaria ferocienti si bisheres, & fame domares, quod fræno non posses? Caro nostra, iumentum nostrum est, iter agimus in Hierusalem. Plerumque nos rapit caro, & de via conatur excludere. Tale ergo iumentum, cohíbeamus ieiuniis. Vide eum gubernatorem, cundémque viatorem Apostolum Paulum, vide illum suum iumentum domantem; *In fame, (inquietus,) & siti, in ieiuniis sapiens.* Et, *castigo corpus meum, & in feruicium redigo.* Ita ergo & tu, qui ambulare desideras, doma carnem tuam, & ambulas. Ambulas enim si amas. Non enim ad Deum passibus, sed affectibus currimus.]

Iumentum nostrum sic excutiens equitem imperitum, Philo Iudeus l. de Agricult. ait mordebi à serpente Eue, non autem à serpente de quo in benedictione Dan. Gen. 49, sicut *Dan coluber in via, cerasites in semita;* & mordebat ungulas equi, vt cadat ascensor eius retrò. Serpentem namque Eue, interpretatur volupates gulæ, & alias qualcumque : & huiusmodi serpentem, ait passim hominibus in via trita & publica, qua incedendum vetabat Pythagoras, insidiari, colubrum autem sine serpentem, cuius mortuus Iacob apparetus est filio Dan, ait Philo, designare fortitudinem, & virtutes omnes, quibus animus in semita & via non trita incedens, salubriter mordebat ; ita vt cadat ascensor eius retrò, & consequatur saluberrima attrito. Hæc quidem Philo. Verum genuinus sensus esse videtur, ea verba à Iacobo, specie precantis dici, quia soleme est, Prophetas cum diuinam aliquam penam vel mali permissionem prænuntiant, deprecatorio vti verbo, vt significant conformatiōnem suam ad nutum diuinum. Itaque S. Ambrosius lib. de Benedict. Patriarch. cap. 7.

R R 1 2 morbum

RAINAUT

Tomus I.
De Christo
et
Tomus II.
De Atributi
Christi
XVI

508 Sectio V. Cap. VI.

morsum illum equi in via, interpretatur tentationem ad deiciendum equitem, & detrudendum in ruinam. [Hoc est enim (inquit,) morde re equi calcaneum, vt veneni suffusione equus fauciis, & vulneratus dente serpentis, leuet calcaneum suum : sicut Iudas proditor tentatus à Diabolo, super Dominum Iesum leuavit calcaneum suum, vt deiceret equitem, qui se deicit ut omnes leuaret. Cecidit igitur non prostratus in faciem, quasi dormitus, sed retrorsum ; vt à superioribus ad priora se extendens, à Domino expectaret salutem. Sciebat enim se resuscitandum, & idēc iacentem Adam expectabat erige re. Vnde nos cum bene in via currimus, canemus necubii serpens lateat in semita, & subrnat vestigium equi, hoc est, corporis nostri, & deicia subito equitem dormientem. Non si vigilamus, cauere debemus aliquatenus, & morsus declinare serpentis. Nam ergo nos opprimat somnus negligientia somnus seculi, non opprimat diuitiarum somnus, ne & de nobis dicatur, obdormierunt somnum suum, & nihil inuenierunt omnes viri diuitiarum. Sed sunt & equites dormentes, de quibus scriptum est, Dormierunt qui aſſenderunt equos. Si auaritia peccatum tuum vulnere, si libido inflammet, dormis eques ; & idēc corpus tuum hoc est equum tuum, non potes refranare.]

Remanentes, in via, & ab ea deflectentes.

962 Quos S. Ambrosius, dormitantes in via vocat, autor proximè adductus libri de Canticō nono cap. 4, vocat remanentes in via, quos fecerunt ab aliis duobus generibus hominum, qui viam inferunt per baptismum, & Christianissimi professionem ; nec tamen progrediuntur in ea, vel etiam non tenent eam. Locus est huic negotio accommodatissimus, & adscriptus dignissimus. { Via ista nostra ambulantes quætit. Tria sunt hominum genera quæ odit, remanentem, retrò redeuntem, aberrantem. Ab his tribus generibus malis, Domino adiuuante vindicetur & defendatur gressus noster. Iam vero cum ambulantes sumus, aliud tardius ambulat, aliud celerius : ambo tamen ambulant. Excitandi sunt ergo remanentes, retrò redeuentes renocandi, errantes in via ducend i, tardi exhortandi, celestes imitandi. Qui non proficit, remansit in via: qui forte à meliore proposito declinat, ad id quod deterius reliquerat, reuersus est retrò: qui fidem deserit, à via errauit. } Exponit distinctius, qui sint tres illi ordines male capessent viam. De primo sic loquitur. [Quis est qui non proficit ? Qui se putauerit esse sapientem ; qui dixerit, sufficit mihi quod sum ; qui non attendit eum qui dicit, Qna retrò oblitus, in ea qua ante sunt, extenu secundum intentionem sequor ad palmarum votacionis Dei in Christo Iesu. Currentem se dixit, sequentem se dixit: non remansit, non retrospexit; absit ut errauerit, qui viam ipse docebat, qui & tenebat & ostendebat.] Ibidem de ordine secundo. [Qui sunt & retrò redientes? Qui ex continentia revertuntur in immunditiam : qui ex sancto & singulari bono proposito Virginitatis, diuertuntur in turpitudines voloptatis, & corrupta mente corruerpunt simili & carnem. Hos incipiat Apostolus Petrus dicens, Melius illis erat, non cognoscere viam salutis, quam cognoscentes, retrò respicere: & malum

retrò respicere. Vxor enim Lot, quæ liberata est à Sodomis, contra precepit retrò alpexit, quod euaserat perdidit. Nec immerito in statu falsi re pente conuicta est, nisi vt fatus, suo etiā exēplō cōdiret.] Tandem de ordine tertio sic scribit. [Qui sunt & abertrantes. Omnes hæretici, qui relata veritatis via, errando per defertum latrocina tur, & animas captant in peccatis, præpedium que ne quis ad patriam valeat perteneret, effici lupi semitarij, indui ouina pelle, cūm sint intas lupi rapaces, prædictantes Christum viam, & qui eos sequuntur ducentes ad mortem.] Excurrit in variis erroribus, Manichaos, Arianos, Pelagianos, tum concludit cap. 10, adhortatione adhibita ad fideles quæ merito obsignabit hanc de via ad Deum per Christum excusitionem. [Vos autem fidelia germini sancte matris Ecclesiæ Catholicae, per vijnuerum mundum diffusa, fugite omnes hæreses. Si quis aliquid evangelizaverit vobis, anathema sit. Reccos cursus facite pedibus vestris, non declinetis, nec ad dexteram præsumendo, nec de sinistra desperando. Currite velociter rectam viam, ipsa enim vos perducit ad patriam: ad patriam illam cuius ciues Angeli sunt, cuius templum Deus, cuius splendor Filius, cuius charitas Spiritus sanctus, ciuitas sancta, ciuitas beata, ciuitas vbi nullus petrit amicus, quod nullus admittitur inimicus : vbi nullus moritur, quia nullus oritur : nullus infirmatur, quia incorrupta salute leuat. Cum illic venierimus, non ibi esuriemus aut siemus: Visio ipsa, satietas nostra erit. Non ibi dormiemus, quia non ibi laborabimus. Nulla ciuitatis ibi necessaria erit refectio, vbi nulla erit defecio. Viuenimus, regnabimus, lætabimur. Si tantum de leat, etat cùm de ea loquimur, quid erit & videre. Videre Deum, viuere cum Deo, viuere de Deo. Vita enim erit nostra, laudare Deum, & fine defecuti amare. Beati enim, ait Propheta, qui habitan t in domo tua. Domine in secula seculorum laudabam te.]

An non hoc ipsum est, quod voluit S. Ambrosius I. de bono mortis cap. 12. sic de Christo scribens, post premisla pleraque de felicitate termini viae nostræ: [Demonstravit & viam, demonstravit & locum, dicens, Et quod viado, vos fitis & viam scitis. Locus apud Patrem est, via Christus est, sicut ipse ait; Ego sum via, & veritas & vita. Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Ingrademur hanc viam, teneamus veritatem, vitam sequamur. Via est qua perducit, veritas qua confirmat, vita qua perficerantibus redditur.] Moxque conuictus ad Christum, [Sequimur te Domine Iesu, sed ut sequamur, accessi, quia sine te nullus ascendit. Tu enim via es, veritas, vita, possibilites, sedes, præmium. Solcipe nos quæ via ; conforma quasi veritas, viuifica quasi vita. Pande illud tuum bonum, quod videte desiderabat David, inhabitans in domo David; idēc que dicebat, Quis offendit nobis bona? Et alibi Credo videre bona Domini in terra viuentium. Ibi enim sunt bona, vbi vita perpetua est, vita sine criminie. Alibi quoque ait, Replacimur in hunc dominum regem. Quod idēc frequenter ut scires, hinc bonum illud Philosophos transtulisse, quod summum esserunt. Pande ergo illud vere bonum tuum, illud diuinum, in quo & viuimus & sumus & mouemur. Mouemur quasi in via, sumus quasi in veritate, viuimus quasi in vita eterna. Demonstra nobis illud bonum, quod est si

mile sūt, sēmper indissolubile atque immutabile,
in quo sumus aeterni, in agnitione omnis boni.]

*Excusationes de ardua Christi via,
præclusa.*

963 Quā gemendum & deplorandum
est, plerosque hac viā salutis abiecta, vias alias
inīt non bona, & quas in die iudicij, sed fed
verē, agnoscēt difficultēs, causati difficultatem
eius viaz ad salutem quam haec tenus signauimus.
Non inficer aliquam huius vita alpītatem,
est tamen ineunda, si sapimus. [Christus, (inquit
S. Augustinus Conc. 2, in Psal. 36.) direxit gressu
nostris, vt viam eius vellemus. *A Domino
gressu hominis dirigenur, & viam eius voler.* Iam
sequeris viam Christi, non tibi seculi prosperi
tates promittas. Per dura ambulauit, fed magna
promisit. Sequere. Noli tantum attendere qua
ritus, sed & quod venturus sit. Tolerabis plura
temporalia, sed ad lætitiam perueniens semp
ternam. Si vis sustinere laborem, attende mer
cedem. Nam & operari in vinea deficeret, ni
si attenderet quid accepturus esset. Cūm au
tem attenderis quid sit accepturus, omnia etun
tibi vilia quā pateris, nec digna astimabis, pro
quibus illud accipias.] Et mox. [Ergo à Domino
gressu hominis dirigenr, & viam eius voler.
Hinc dicere coeparam; viam Christi si vis, & ve
re Christianus es, (ipse enim Christianus, qui
non aspernat viam Christi, sed vult viam
Christi sequi per passiones ipsius,) noli per aliam
viā velle ire, quā per illam quā ipse iuit.
Dura videtur, sed ipsa est tuta via; alia fortē de
licias habet, sed latronibus plena est.]

Verū ipa quidem via, lenis & suavis ex se
est. *via enim Christi, via pulchra, & omnes semita
eius pacifica,* vt interpretatur S. Hieron. in cap.
3. Proverb. Nos sumus quibus ea via alpītam,
& ex falsa imaginatione videtur dura & horri
da. Nos inquam vt cum Cassiano dicam collat
2.4. cap. 14. [Nos esse manifestum est, qui semitas
Domini rectas ac leves, prauis durisque deside
riorum cautibus alpītam: qui viam regiam
Apostolicis ac Propheticis silicibus commu
nitam, sanctorūmque omnium, atque ipsius Dom
ini vestigis complanatam, amentissimē dese
tentes, deuia quāque ac dumofa lectamur, &
præsentium oblectationum illecebris obcæcari,
per obscuros impeditosque vitiorum sentibus
calles, laceratis crucibus, & disrupta illa nuptiali
vele reptamus; non modò acutissimis veprium
aculeis configendi, sed etiam virulentorum ser
pentum, vel scorpionum illic latitantum iēti
bus prosterendi. *Tribuli enim & laquei in
via præmit;* qui autem timet Dominum abstine
bit ab eis. De talibus & alibi Dominus per Pro
phetam. *Oblitus est mei,* (inquit,) *populus meu,*
*frustra, libantes & impingentes in viis suis, in fe
mitis seculi, ut ambularent per eas in iisere non
trito.* Via enim secundum sententiam Salomo
nis, nihil operantium, strata sunt spinis, fōtium
verō tritā sunt: & ita ab itinere regio deviantes,
ad illam Metropolim, ubi noster cursus in
declinabiliter semper debet esse directus, non
poterunt peruenire. Quod etiam Ecclesiastes
fatig signanter expressit; *Labor,* (inquens,) *stultorum affligit eos, qui non nouerunt ire in ci
uitatem;* illam scilicet Hierusalem celestem,
qua est mater omnium nostrum.]

Gratulandum quoque cum S. Bernardo serm.
de quadruplici debito, iis qui se ad hanc viam
facilius percurrendam exonerant, excusis im
pedimentis omnibus. Quare fratres suos sic al
loquitur. [In via estis fratres, qua ducit ad vi
tam, in via recta & impolluta qua ducit ad ci
uitatem sanctam Hierusalem, illam qua libera
est, qua sursum est, qua est mater nostra. Arduus
quidem assensus eius, vt potè per ipsam montis
sumitatem incisus sed via compendiosior, labo
ris magnitudinem vel temperat, vel excludit.
Vos autem tam felici facilitate, quam facili
felicitate, viam istam non solum itis, sed curri
tis quia exonerati estis & accincti, nihil pondere
ris super dorsa portantes. Non sic aliqui, non
sic, qui quadrigas & quadrigalit onera pertra
hentes, montis circuitum ambito decernunt,
& plerumque per deuexa montis pæcipitan
tur, vt vix finem inneniant viæ sua. Felices
igitur vos, qui vos & vestra sine omni accep
tiuncula reliquisti, per ipsum montis verticem
iter facitis ei qui ascendit super occasum; Domi
nus nomen illi. Illi verò qui quāmis Ægyptum
fugerint, tamen quaque Ægyptia tenerimē
refulpirant, viam ciuitatis habitaculi non inue
nerunt; sed voluntatum suarum grauissimis far
cinis prægrauati, vel sub onere, vel cum onere
cadunt, vt vix ad cursum perueniant destina
tum.] Sic gratulabatur Humberto serm. de eius
obitu, quod institueret Christi semitis, & sicut
ille ambulauit, & ipse ambulasset, sive ad beatam
metam, & ciuitatem sanctam pertigisset.

Terminus ad quem via nostra.

964 Hæc ciuitas quā est terminus motus
nostris, cum Hierusalem superior quā est mater
nostra appellatur, vt ex Cassiano audisti; tum
aliis pleisque nominibus designatur: cōque
nominatim, quod S. Ambrosius proximè lauda
tus statuerat termino ad quem peregrinationis,
& incensus nostri per Christum viam: nempe
nomine loci, iuxta illud, *est locus apud me;* quod
expendens Nyssenus l. de vita Mosis, ait cum
locum motu adiit, non tamē pertransi, &
cum motu, esse simul statum, iuxta illud quod
ex eodem capite Exodi profert, *sistam te in la
pide,* de quo sic pronunciat. [Mirabile audiu
tum, quod vnum ac idem, status, & motus est.
Si quid ascendit, non stat; si stat, non ascendit.
At hic ascendit, qui alat. Nam qui caducus ac
instabilis cogitationibus est, non fixus in bono
nec permanens, sed fluctuans & circum actus,
vt ait Apostolus, variisque de rerum natura op
inionibus in utramque partem impulsus & ex
agitatus, is nunquam ad sublimitatem virtutis
ascendit; sicut qui colles conantur scandere sa
bulos; nam eti profectis in longum pedibus
magna transire spatio videantur, semper tamen
ad inferiora, delapo fabulo deferuntur. Motus
igitur fit, progressus autem nullus fit. At si quis
vt Psalmista dicit, ad huius profundi retraictos
pedes, in hoc posuerit lapide, (lapis autem
Christus est plenitudo virtutum omnium;) quanto
firmior ac nobilior, vt Paulus consulit,
in bono fuerit, tantò velocius volat, hac stabi
litate quasi pennis eleutus. Cum igitur locum
apud se ostendit, ad perpetuum cursum exhorta
tur: cum statum in lapide daturum se promi
tit, modum diuini cursus illius, Moysi sub aperit.

R R 3 Capacitas

Capacitas verò aut foramen lapidis , verbis .
Apostoli expositum est , cùm domum non manu
factam coelestem spe iis referuari , qui terrestre
tabernaculum dissoluerunt , afferat . Nam rectè
qui cursum perfecit , vt ipse dicit , in latò illo &
capacissimo stadio , quod diuina vox locum ap
pellauit , qui videlicet fidem conseruauit , ac in
lapide , vt anigmate dicitur , pedes suos firma
ui , is corona Iustitiae , à manu eius qui hæc cer
tamina nobis posuit , coronabitur .]

Eriam⁹ porrò hic locus eminentissimus est ,
tamen ad eum non nisi descens⁹ peruenit : &
in eo , præiuss⁹ nobis Christum , pulcherinè
prolequitur S. Bernardus serm. 4. de Ascens.
Quod facultati nostræ & sapientiæ deest , toge
mus à Deo suppleri , precantes cum Juliano To
letano in oratione quam præfixit suo primo li
bro Prognosticon . [Dilectum Idumeam , cœcus
& morbos possessor inhabitans , clamo ad te ,
fili David , miserere mei . Patriam enim meam ,
æternam Ierusalem quo , ciues eius contem
plati desidero : sed quibus duotoribus illuc tran
scam , non inuenio . Tu ergo qui temetipsum di
gnatus es ostendere viam , porrigi mihi manum tuam ,
qua illuc non iam cœsus , ed videns , sine
aliquo latrocinantium impedimento perue
niant . Tu enim solus , & talis es via , qua latro
nen non habet . Ecce anxium est cor meum ;
pro reditu patriæ illius diu tibi suspirans , im
mensa futurorum cura distenditur , cupiens ut
tanquam illuc eatur , h̄c iam futuræ illius beat
itudinis gaudia contempletur , &c . Ego tamen in illius patriæ signum , de qua tanta dicuntur ,
cupiens euolare , peto ut per te , qui via es , gra
diar : in te qui es veritas , non offendam : ad te
qui es vita , perueniam . A te ergo , qui summa
felicitatis es via , nullis casibus diuidar , nullis
rerum impediti⁹ abruptar⁹ : sed in te grad
iens , latronem moriturus non patiar , mortuus
accusatore⁹ non perferam . Angelicis morien
tem me excubiis protegas : euocatum ad te , ex
tenso pteratis ḡrmio consolante : vt ad te fine
confusione veniens , videam quæ bona sunt in
Ierusalem .]

Christus , via item maritima .

965 Exposui nostrum ad Deum per Christum iter , quasi terrestre ; Nec difficile est maritimum prolequi , & post equos , de naui addere . Nam & Poëta ait Arendorus lib. 1. cap. 5. 8. naues equos dixit ; & nos Neptunum Hippion id est equitem vocamus . Et verè quam rationem in terra equus habet , eandem habet nauis in mari . Sanè Christo quoque illud aptatur , vt supra vidimus in mari via tua . Scitè quoque Isidor . Peluclib . 1. epist . 416 . viam nauis in medio mari , de qua Salomon , exponit de Christo , per Incarnationem tanquam per nauem , peragante mortis abyssum . Mare ergo , vt liquet , mundus est . Omitto quæ in eam rem habet Maximus Tyrius serm . 3 . Sed audi Theophilum Antiochenum 1. 2. ad Antolycum . [Mundus si rem recte reputare volumus , comparatur verissima ratione mari . Quemadmodum mare , ni subinde sentire & experirentur fontium fluminū que secundum influxum , & alimentum caperet , ob sanguinem suam torrefactum ; iamdudum intercidisset : Sic & mundus , ni haberet legem & Prophetas manantes , & subinde sca

tuentes dulcedinem , misericordiam , iustitiam , & doctrinam sanctorum Dei præceptorum , propter peccatum & malitiam , qua duo in eo interierunt . Quemadmodum in mari insula quibus est aqua salubris , nec non naualia & portus commodi , quo se naufragi recipiunt : sic Deus dedit mundo , quo peccatum tempestibus & naufragiis aëtatur . Synagogas , quæ sanctas Ecclesiæ nominamus , in quibus veritas doctrina feruet , ad quas tanquam ad portus le
curos configunt veritatis studiosi , omnes quo
quot salvari , Deique iudicium & itam uitare
volunt . Ut verò & alii sunt insulae faxose , aqua
potabili vacua , steriles , efferae & inhabitabi
les , quæque plurimū danni , tum naufragi
bus , tum naufragiis afferunt : in his etiam naues
atteruntur , & quotquot ad eas appellant , extre
ma pericula subeunt : Ita sunt doctrina erroris , (dico autem hæreses ,) qua suos seculatores per
duunt . Non enim à veritate prævia docu
mentum quemadmodum pirata , vbi implorant
suas naues , penetrant ad prædicta loca ut ext
erium apparet ; sic accidit his , qui relata veri
tate , in hæreses abeunt , à quibus tandem per
duntur .]

Nauis Ecclesia .

In hoc mari , nauis locum habet Ecclesia . Id
quod structura quoque materialium Eccle
siarum in nauis formam , exhibet , ut est apud Cle
mentem Romanum 2. Confit . c. 57. qui item in
hanc Ecclesiæ & nauis comparationem viden
dus est Epistola 1. quam citat qui idem vesta
Anacletus Epist . item 1. & apud Chrysostomum
Autor Latinus , in fine homiliae de Symbolo . [Velut nauis est (inquit) in mari posita hæc Ec
clesia , portat epibatas , portat credentes in ma
charitate , in una modulatione , in uno remigo
sanctitatis , in simibus charitatis , in velo oratio
nis , in arbore crucis , in pīce penitentie , in simp
la castitatis , in tabulis pacis , in anchora fidei .
Ista ergo Ecclesia , in una modulatione cantans ,
peruenit ad portum aeternitatis , ad ciuitatem pa
cis .] Placuit hæc comparatio aliis plerisque Pa
tribus . Adscribo nonnullos .

S. Ambrofius lib . de Salomon c. 4 . [Nauem
Ecclesiam esse diuinis testimonij probamus , si
cut ait ; Illib⁹ transierunt naues . Et alibi , Ad om
nem nauem maris , quia fuit Ecclesia fecili que
totam sibi spem , (quod sit in hoc tempore ,)
non tam de Deo , quam de prostatibus huius
seculi reprobritum . Sed quod ait , via nauis na
vigatoris , propriè significat , quod in modo in
tempore perfectionis , comprehendit omnino
non posset , quemadmodum viuenda per interi
um , & diues per damna reddatur , sicut ait ex
persona ipsius Psalmographus , in tribulatione
dilatasti me .] Conciuinūsum eisdem S. Am
brofij de hac nave locum , infra dabo arcens ab
ea naufragium .

S. Paulinus epist . 4. hanc nauem describit ,
per huius mundi diluvia nauigaturam , edolatis
Verbo Dei Gentibus textam , & in compagm
charitatis fide stringente coniunctam , fluctus
mundi istius imputabiliter fecantem . Et mox
eruditus ad Apostolicam fidem animas , descri
bit . [Vt naues quæ fluctibus mundi supernatam &

& fidei veri, atque opere iusti, à dextris (vt scriptum est) finitris, velut remis armantur, qui verbo Dei quasi gubernaculo diriguntur, & ad auram Spiritus sancti, sensuum suorum sinus pandunt, & cordis sui velum vniculis charitatis vt funibus, ad antennam crucis stringunt. Et arbor illis cibis virga de radice Iesu, qua totam corporis nostri quadratrem regit, & cui si iuxta illam Poëticam fabulam in prophetica veritate nequitam, voluntarii ad strictis nexibus, & obstruictis non certa sed fide, neque corporis sed cordis auribus, contra huius mundi varias ad capiendum, pates ad nocendum in tenebris tuti, & innocue scopulos voluptatum quasi laxa Syrenum præterruechemur.]

966 S. Epiphanius hereti 61. initio, pulcherrimè Ecclesiam nauis, confert ob compationem ex variis & diuersi generis partibus. Admitit enim quoquis status, honestos, seculares & regulares: cum è contraria, conuenticula hereticorum, confetenda potius sint liribus, ex unico ligno excaviati: quod ibidem fusus prosequitur. Nec semper effusi in rism suum, illa legentes, cum recordarentur querelas nostrarum Hereticorum, de sua omnium vniiformitate, que levandis familiis non commodat. Nam Catholicos quidem, iunt, partim haereses & succellores in seculo habete, partim Ecclesiastico ordinì seculari ad dicere, partim regulari, sive monastico, sive militari: filias autem, falem quæ deformes sint, & maritos non inueniant. [vt S. Hieronymus epist. 8. sublannat,] monasterio immittere. Apud se autem, omnes crescere, & multiplicari oportere: unde familiarum & patrimoniorum, in tam multas particulas distributorum, attenuatio & euersio. Hoc nauis Ecclesiae Catholice, pte lembo heretico communum leuiculum ex innumeris: fed qualiter est, Hereticorum saluam ciens, & uidiam mouens.

Egredie Chrysostomus hom. 4. de verbis Esaiae Spiritus sancti flatum, pro zephyro; pro temone clauo, eucom, huic navi assignat. Et consentit Nilus oratione 1. de Ascen. apud Photium Cod. 276. Clauum tamen, legem esse diuinam, ait Theophilus Alex. Epist. 3. Pachali. Idem Chrysostomus vela esse voluntatem nostram, sic pulchre docet, hom. 34. in ad Hebr. [Anima diuina munita Spiritu, est superior quidem omnibus fluctibus, corum quæ ad hanc vitam pertinent: Viam autem quæ fert in cœlum, secat vehementius quam villa nauis, ut quæ non pellatur à vento, sed vela habeat, eaque munda omnia, impleta ab ipso Paracleto, à nostra cogitatione expellit quidquid est molle, eneruatura & diffolubilita. Quod nōdō enim ventus incidens in velum laxum & molle, nihil erigit; ita etiam sanctus Spiritus in animam mollem & dissolutam, pati non potest ut maneat. Sed magna intentione opus est & vehementia, vt nobis sit ardens animus, & semper sine nostra opera intensa, fortia & constantia. Ut quando oramus, hoc à nobis cum magna faciendum est intentione, animam in cœlum indentibus, non funibus, sed magna animi alacritate. Quando rursus miseremur, nobis opus est intentione, ne cura domus, & solicitude de liberis, & vxore, & metus paupertatis irruens, velum laxet & remittat. Nam si id vnde recte intenderimus spe futurorum, suscipit operatio-

nem spiritus; ex illis autem rebus caducis & miseris nihil in eam incidit; sed eti si incident, ipsam quidem nihil laedit, sed statim firmitate, ac duritate repellit, & excidit excusum. Propterea ergo nobis magna opus est intentione: etenim nos quoque magnum & spatiolum mare nauigamus, plenum multis belluis & scopolis, & multas nobis pariens tempestates, & ex magna serenitate saeuissimas procellas excitans. Oportet ergo, si velum facile nauigare, & sine periculo, vela tendere, hoc est liberum animi nostri arbitrium. Hoc enim nobis sufficit. Nam Abraham quoque postquam suum ad Deum intendit desiderium, perfectamque & integrum exhibuit voluntatem, quanam te alia opus habuit? Nulla, sed creditur Deo & reputatum est ei ad iustitiam. Fides autem, est pura & sinceræ voluntatis. Obulit filium & quamvis non occidet, accepit tamen mercedem eius qui occidit, & quamvis factum non esset opus, data est tamen merces. Sint ergo nobis vela munda, & non inueterata. Nam quidquid inueterascit & consenescit, propè accedit ad interitum: Non perforata, vt concineant operationem spiritus. *Animals enim, inquit, homo non capi quæ sunt spiritus.* Quomodo enim vela ataneat vim venti non suscepit; ita nec anima huius virtutis curis dedit, nec homo animalis, poterit inquam suscipere gratiam spiritus. Ab illis enim nihil distant nostra cogitationes, visu quidem solùm servantes consequentiam, priuata autem omni virtute.]

In confruenda per partes singulas, & omni ex capite iungienda haec nauis, multus omnino est, Hugo Victorinus secun. 5. Institut. Monast. qui est in illud, *Ane mari stellæ.* Diligenter enim prosequitur, nauem Ecclesie, fide compingi, ex tabulis virtutumque Testamenti, excisis per lectionem, dolatis vero per meditationem. Ne vero singulis que capitum expendit, refendis nimis sim, breviculum totius dissertationis ab ea sub finem confectum, sat erit representare. [Deberimus igitur (inqui) habere nauem per fidem, malum per spem, velum per charitatem, galliculum per probationem spirituum, chordas per exercitationem virtutum, remos per exhibitionem honorum operum, gubernaculum per discretionem, anchoram per humilitatem, escam per Scripturam meditationem & lectionem, retæ per prædicationem, & celebemus cantare per laudis Dei iubilacionem. Dominus autem dabit ventum, per sui spiritus aspirationem.]

967 Prater hanc nauim quæ veluti vniuersalis est & adæquata, alia partialis & inadæquata occurrit. Pro singulorum enim Ecclesie membrorum numero, singula occurunt nauies. Audi Augustinum initio libri de Cataclysmo. [Baptizatus est quis, nauis est instaurata, subiecta, velificata; missa in mare indi get gubernaculo quoque ad portum, desideratum perueniat. Marc hoc, seculum felicit, non solùm tempestibus scopolisque periculorum est, verum etiam bestiis cupiditatibus insidientibus abundans. Omnis sollicitudine, omni cura, omni industria excitati iam vigilent nautæ, frequenter etiam Christus inuocetur gubernator, vt nauem tantis periculis creptam ad portum securitatis ipse perducat.] Eodem recedit, quod vnius eiusque nostrum corpora, naues vere dici.

PAINAUT

Tomus I.
De Christo
et
Tomus II.
De Atributis
Christi
XVII

512 Sectio V. Caput VI.

dici, sic tradit S. Ambrosius in psal. 47. [Et benè ait, *spiritum vehementem*, naues dicuntur. Naues autem de corporibus dixit, quae vago diuersorum passionum fluctu mouentur, & citò merguntur, nisi habeant gubernatorem. Vnde & alibi ait, *Qui descendunt mare in nauibus*. Benè autem namigant, qui in nauibus Christi crucem sicut arborē præferunt, atque inde explorant flabra ventorum, vt corpora sua dirigant ad sanctū Spiritū gratiam, in ligno Domini tuti, atque securi: nec permittunt naues suas, vago fluctu errare per maria; sed ad portum salutis, & ad confluence nationem gratiae, cursus sui directione contendunt, vt fidatio statione potiantur, quod dissoluta cursus suos possint in resurrectione reparare, ubi naufragium timere non possint. Et nos igitur circumspicemus hanc gratiam, speculatori eius sumus, exploramus eam, vt hanc corpora nostra naues Tharsis.] Non diffimiliter nauem corporum nostrorum expressit Chrysologus serm. 8. cum dixit, [Gubernator prudens, à littore cum nauim soluit, cum mare transitus intrat fluctus, domus, patria, coniugis, pignorum curas deponit, & ita totus mente, corpore, sensu, nauticis laboribus occupatur, vt & fluctuum possit superare discrimina, & stationem lucrosi portus periculi viator intrave. Sic nos, fratres, ingressi iter abstinentiae, ieiunij pelagus, quadragesimā viam, nauim corporis nostri soluamus a littore mundano; secularis patrie renunciemus curis, in crucis arbore, tota mentis vela tendamus, virtutum fanibus, sapientie remis, gubernaculis disciplinæ, nauigij nostri muniamus incessum, & subducti terris speculemur cœlum, vt ducat signorum coelstium, inter liquidos calles latentes via inoffensum transitum tenere possimus: ac sic gubernante Christo, flante Spiritu sancto euictis voluptatum spumis, superatis vitorum fluctibus, decursis ordinum procellis, ranfusis scopulis peccatorum, atque omnium delictorum naufragiis uitacis, portum intremus.] Hæc nauis non esse reuera discrepans ab ea quam prius extot Patribus adiunxit, sicut Ecclesia non est aliquid à membris suis singularibus plane diversum, sed ex eorum coagmentatione exurgit. Maneat igitur Ecclesiæ nauis loco esse, in mystica nauigatione.

Sic statu de magna ad cœlestem portum tendentium nauis, ei que adiunctis lembis. S. tamen Chrysostomus hom. de cruce *initio*, nauigationem spiritualem paucis attingens, videri poterit aliam nauem assignare, quam hæc tenus propositam, sic scribens. [Nauis loco nouum Testamentum habemus, pro clavo crucem, pro Gubernatore Christum, Prorete vice Patrem, pro velis gratiam, pro zephyro Spiritum sanctum, pro nauis Prophetas, pro Vœtibus Discipulis.] Hec in speciem, sonantiam nauem, quam eam de qua hæc tenus diximus. Sed facile est respondere, nouum Testamentum pro Christiana Ecclesia & lege gratia, fuisse à S. Chrysostomo ibi usurpatum, quod recedit in proximè dicta, & eodem modo conciliatur cum nostra sententia, quod ait Hugo Victorinus serm. 5. in Monasticis Institutionibus, nauem qua ad eccliam appellimus, esse fidem S. Augustini serm. 14. de verb. Dom. non vocat Ecclesiæ, nauem, sed nauellam, cui pro antenna adhibet crucem. Non valit autem significare Ecclesiæ

esse parvam nauiculam, nisi comparatiæ

Buccellatum, & Stella maris.

968 Quemadmodum autem qui sunt in nauis, (inquit S. Macarius) hom. 44. sub finem, non hauriunt è mari vnde bibant, & vestiuntur, nutrianturve sed aliunde importat quæ sunt ad viatum & vestitum necessaria: Ita etiam Christiani, qui haec Ecclesiæ nauis vehuntur, è cœlo habent communitatem, atque indumentum, Buccellatum panem nauigationi necessarium, S. Bernardus aut qui quis alius Autor Tractatus de vite vera c. 43. assignat his verbis. [Præterite non possumus, quod transiunt mari, panem bisectum necessarium habent. Quicunque ergo se in hoc mari magno huic seculi esse cognoverit, quod quia spurious est, citò transi non potest, & propter reptilia quorum non est numerus periculorum est, quia & venis & tempestatis saevit, si securus vult esse, habeat hunc panem coctum fortissimum Iesum, in nauis eiusdem, quem comedat, quem adoret, quo reficiatur, quo consoleretur, quo, vt breuer dicam, ab omnibus periculis eruat. Si enim, (vt in Psalmus,) illuc naves pertransibunt, id est, homines in crucibus suis Iesum sequentur, que namis potius pertransibit quam nauis Crucifixi Iesu Christi?]

Stellam ad cuius directionem nauigandum est, Fulbertus serm. de Nat. Deipara assignat B. Mariam, [Hæc (inquit,) electa & infelix inter filias, non fortuita quidem, aut solo placi-to parentum, vt plerique, led diuina dispensatio nomen accepit, itavt ipsi quoque vocabuli sui figura, magnum quiddam innuerit. Interpretatur enim *mari stella*. Quid ergo mysticum, hæc interpretatione gerat, per similitudinem ostendamus. Nautis quippe mare transiens, notare opus est stellam hanc, longè à summo cœli cardine coruscantem, & ex respectu illius effimare atque dirigere cursum suum, vt portum destinatum apprehendere possint. Simili modo, Fratres oportet vniuersos Christicos, inter fluctus huius seculi remigantes, attendere mari stellam hanc, id est Mariam, quæ supremo rerum cardini Deo proxima est, & respectu exempli eius, cursum vita dirigere. Quod qui faciet, non iactabitur vase gloria vento, nec frangetur scopolis aduersorum, nec absorbitur Stellaræ voragine voluptatum, sed prospere veniet ad portum quietis æternæ.] Nihil vulgarius quam illud Bernardi in hanc fententiam ex hom. 2. super Missa est, [Respic stellam, voca Mariam.] Plenè item Rich. à S. Laurentio lib. 1. a pag. 27. Rythmus Adami de S. Victore descriptus ab Hugone Victorino serm. 5. Instr. Monast. huc belle facit.

Sævit mare fremunt venti,
Fluctus surgunt turbulevi,

Nauis currat, sed currenti

Tot occurunt obvia.

Hinc Syrena voluptatis,

Draco, canes, cum piratis,

Mortem perè desperatis;

Hac intentant omnia.

Post abyssos, nunc ad cœlum,

Furens unda fert phœnix,

Nuata malus fluit velum,

Nauis cessat opera.

Contabescit

*Contabesit in his malis,
Homo noster animalis
Tu nos mater spiritalis
Pereunes libera.
Iesu sacri ventris fructus,
Nobis inter mundi fluctus,
Sis via, dux, & conductus
Liber ad caelystia.
Tene clauum regem namem,
Tu procellam sedans granem
Portum nobis det suauem,
Protua potentia
Erte natus, nobis datus,
Qui Deum regnat beatus,
Per immensa secula.*

Scopuli, syrtes, piraterium, naufragia.

969 De scopulis & syrtes in hoc mari, breuiter S. Hieronymus epist. ad Heliod. [Qua (inquit) nuper naufragio electus, in litus dominus nauta timida nauigaturis voce denuncio: In illo situ Charibdis luxuriaz, salutem vorat: ibi ore virgineo ad pudicitiae perpetrandia naufragia, Scylla, ceu renidens libido blanditur. Hic barbarum littus, hinc Diabolus pirata, cum sociis portas vincula capiendis. Nolite credere, nolite esse securi. Licit in modum stagni futurum equorum arrideat; licet vix lumina facientis elementi spiritu terga crispentur, magnos hic campos montes habet, intus inclusum est periculum, intus est hostis. Expedite rudentes, vela suspendite, Crucis antennae figurae in frontibus: tranquillitas ista, tempestas est.]

Est etiam piraterium in hoc mari, de quo vindodus Antiochus hom. 27. & S. Maximus hom. 1. de non timendis hostibus carnalibus. De ciuilem maris procellis, & perpetuis fluctibus S. Augustinus serm. 5. de diuers. cap. 2. & consonie in psalmum 64. ad vers. 7. itemque S. Basilius lib. de Spir. sancto cap. 30. & hom. in principium Proverb. sub finem, ac Chrysologus serm. 20. & Athanasius in fine sermonis, contra omnes haereses.

De frequentibus inde naufragiis particularium, imo omni pene vita nostra naufragio, scite Salinianus lib. 3. de Prouid. sub medium, conferens quod de se dixerat Apostolus 2. Cor. 11. *ter naufragium feci, cum communibus Christianorum caelibus.* [Sanè (inquit) Iesu de ceteris quas dicit virtutibus Apostolicis nihil facimus, in hoc tamen uno, ubi Apostolus ter naufragasse se dicit, etiam vincere possumus. Non enim ter tantummodo naufragauimus, quorum penè omnis vita naufragium est. Intantum quippe virtus ab omnibus viuitur, ut propè nullus Christianorum sit, qui non iugiter naufragare videatur.] Etiam in malitia, & statione, contingere hic naufragia, benè Theodosius Studita Catech. 4. sunt hæc naufragia plene horribilia; præ quibus, illud calamitosissimum à Synesio epist. 4. & aliis à Maffeo descriptum, locus videri possint.

Ecclesia tamen nauis nunquam naufragat, ut pulcherrimè prosequitur S. Ambrosius l. de Salomon cap. 4. tractans illud, *ziam nauis in medio mari,* quod sic explicat. [Naue ad aquæ Ecclesiam debemus accipere, in salo mundi istius constitutam, quæ crebita ventorum fluctibus, idest tentacionum plagis & verberibus

Theoph. Raynaldi de Atrib. Christi.

fatigatur, quam turbidi fluctus; idest huius seculi potestas conatur ad laxa perducere: Quæ esti vndarum fluctibus aut procellis sœpè vexatur, tamen nunquam potest sustinere naufragium, quia in arbore eius, idest in cruce, Christus erigitur, in puppi Pater refidet gubernator, pro rām Paracletus seruat spiritus. Hanc pet angusta huius mundi fiet, duodenis in portum remiges ducunt, idest duodecim Apostoli, & similis numerus Prophetarum. Inde Montani antra, latrato falsi criminis resonant, qui duabus feminis Prophetissimis, Priscilla & Maximilla, tanquam alicuius Scyllæ rabidis siccinetus est canibus. In ista nave Ecclesia, ea feliciter prætermis. Inde in Photinianam Charibdim non incidimus. Inde in illud barathrum, quasi Datham & Abiron, idest in profundum mortis Vrsacij & Valentij, non incurrimus. Inde Atrium Archipiratum, qui nos per mare seculi ad instar Pharaonis inequatur, non timemus; Illam stellam seruantes in celo, qua Magos perduxit ad Christum, per quam nos regnum Dei, qui marorum omnium futurus est portus, expectat. Inde nunquam nos de hac Ecclesia naui participatos, Matron ille certus abforbit. Inde Sabellius pirata non cepit. Inde nobis Aquilo nocere non poterit quanvis inde sint Antichristi violenta flabra ventura, sicut scriptum est, *Ex Aquilone exarident mala.* Inde Syrites Gentilium, & periculosis haereses, & scopulos extinximus, quos superiacens aqua tenuis occultat allapsus, quia Haereticus sub praetextu nominis Christiani, abfalsa perfidie saxa, fallaci confessione oris obducunt, in qua homines, dum illis quod Christiani sunt, fides habetur, impingunt. Hæc ergo nauis Ecclesia est, qua etiæ quotidie seculum illud, tanquam aliquod pelagus sortitur in seculum, nunquam eliditur ad sumum, nec mergitur ad profundum.]

Pulchre item S. Alcimus Autus sub finem homiliae de Rogationibus, [Euangelica lectio vitatem supplicationis exposuit, dum in naui Dominum dormientem chorus Discipulorum sub tempestatibus strepitu trepidus suscitaret. Neque porro aliud fuit in tanto repugnantium sibi inuicem fluctuum, ventorumque conflicitu, sotipum profundi Dominum nostrum interrita quiete iacuisse, nisi ut ad eum inter discrimina que patimur, timoris nostri causa confugeret. Assiduo nos tempore ista fatigati; impulsu terribili contra nos, tonitruum seculi clamari; scintillantes ad punctum radiis mundana commotio non illuminat, sed coruscat. Ecclesia est nauis, quæ nos per varios casus velut inter marinos gurgites ducit, dum res quidem nostras, obsecrationum & blasphemiarum fidor, quasi laxata laterum compage reueberat: sed puppim veritatis soliditate constructam, penetrare non potest quod fatigat. Et quia promisit Dominus noster Ecclesia, *Ecce ego et obsecum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi,* in naui quidem est in qua sumus, sed metuere iam non possemus quod timemus.]

Navigatione, & subitio in portum, Proretra
caelestis auxilio.

970 Quod hic præcipue querimus, nempe ipsam navigationem ad Deum, per huius seculi fluctus in via Christi, exhibeo verbis laudati aliquoties hoc capite Autoris libri de Canticu nouo, cuius hæc est oratio cap. 2. [Ascendamus nauem fidei, simul & crucem, nec desit anchora, spes nostræ salutis; extendamus funes, diuersas virtutes; vela charitatis colligamus; inuenimus ventum prosperum, verbum Dei; exhauriamus sentinam a peccatis per elemolynas mandetur conscientia. Non impeditur huius nostri cursus nautigij, operemur manibus ut possimus. Manibus tuis sentinam exhatiebat: *Manibus meis coram eo nocte, & non sum decepitus.* Non negligamus nostræ peccata; minuta sunt, sed multa sunt. Fluctus vnuis validus irruiens obruit nauem, minaturque naufragium. Humor autem per rimas influens & in sentinam veniens, nisi subinde siccat, hoc idem facit. Ergo exhauiatur sentina, nec negligatur misericordia: quia eleemosyna à morte liberat, & ipsa purgat peccata. Ait nostra tutula, Christi gratia, celeuma nostrum dulce cantemus alleluia; ut læti ac securi ingrediamur sempernam ac felicissimam patriam. Non metuat anima mare hoc magnum, seculum scilicet, cuius fluctus ac turbines sentimus, inimicas seculi potestates. In Deo sperantes, multi iam sancti, hos fluctus spreuerunt; multi calcaverunt, multi super eius aquas ambulantes, securi ad patriam peruererunt. Sed exurgit ventus validus & magna tempestas, sua cuiusque cupiditas. Titubat fides in mari, clamat in te Petrus. Domine pereo; dabit manum mergenti, nec finit periculum, ille qui propter nos dignatus est super aquas ambulare. Vide Apostolum Paulum, hoc nauigium non solum demonstrantem, verum etiam ascendentem, & quam plurimos initiat. Quando dicebat, *Habentes vestrum & regnum eum, his contenti sumus;* quid aliud quæ cōpetentē sitarcia imponebam esse monstrabat? Quando dicebat, *Mibi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi,* per quem mibi mundus crucifixus est, & ego mundo; nauem ascendebat. Quando dicebat, *Induite vos sicca electi Dei benignitate humilitate longanimitate, mansuetudine, quid aliud quam funes extendebat?* Quando dicebat, *Manet fides spes, caritas, maior horum charitatis;* sola colligebat. Quando dicebat, *Verbum Dei habebit in vobis abundans;* ventum prosperum inuocabat. Quando dicebat, *In psalmis & hymnis, cantantes in cordibus vestris Domino;* celeuma sanctum docebat. Quando dicebat, *Spes salutis estis summi,* anchoram in cordib[us] credentium sivebat. Quando dicebat, *Hierusalem que sursum est, libera est;* quæ est mater nostra; ipsa patriam demonstrabat. Quando dicebat, *Vbi est mors concentio nra: Gratias Deo, qui dedi nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum;* non adhuc in mari periclitabatur, sed iam in propria patria lætabatur. O optimè gubernator, o pul-

cherime magister & doctor, docuisti & fecisti, & ideo celeriter peruenisti, quia quæ docuisti, prior ipse fecisti.] Affinia habet Chrysostomus homil. de Oue & Pastore *sub finem* & Macarius hom. 44 *sub finem.*

971 Dei possessionem, quam sub portu nomine, obiter artig aut proxime adductus, sub eodem schemate plenius exhibent alii, agentes de gloria. Subito vero in eum portum, post tot tempestates, Christo qui & via, & via dux ac rector est, interponente operam suam non immerito componi queat, cum illa miraculi plena subitione in portum, Videoris semis, post exerventionem in fluctibus, per viginti dies, quam S. Paulinus piissime simul & elegansissime descripsit Epist. 36. que est ad Macarium.

Non opportunum modo, sed etiam prout necessarium, ad portum tam secum capationem est Christi proretra auxilium. Itaque illud implorare iuuerit, illis apud Augustinum verbis, 35. Soliloq. Spes humani generis, Christe Deus de Deo refugium nostrum & virtus cujus lumen à longe, inter caliginosas nebulas super mari procellas, quasi stellæ maris radius oculos nostros irradiat, ut dirigamus ad te portum; Gubernare Domine nauem nostram tua destra, clavo crucis tuae, ne pereamus in fluctibus, ne nos demergat tempestas aquæ, ne aboreat nos profundum: sed virtute crucis tue, trah nos ab hoc pelago ad te solamen vincum nostrum, quem à longe, quasi stellam matutinam & solem iustitiae, vix lacrymantibus oculis, in littore caelesti patriæ nos expectantem videamus. En ad te clamamus redempti tui; sed & nunc exules tui, quos pretioso sanguine redemisti. Exaudi nos Deus salutaris noster, spes omnium finium terra, & in mari longe. In mari turbulentu versamur, tu in littore itas apicis pericula nostra: saluos fac propter nomen tuum. Da nobis Domine inter Scyllam & Charybdim, ita tenere medium, ut utroque periculo evitato, saluæ naue & merebus, securi perueniam ad portum.]

Vtus doctrina, de Christo, via maritima.

972 Ex predictis omnibus, singulis illis ac eximius fructus, extenuis in primis est, ut quando nostra ad Deum tendentia, est navigatione, iugi timore distincamur, ne quassa aut eversa nauis, ludibrium fluctibus debeamus, aut alicunde prohibeamus subitione portus optati. Qui in mari astutissimo, (quali imagine hanc vitam exprimit Basilius Orat, in principium Proverbiorum ad finem, ac Augustinus serm. 5, de divers. & in Psal. 64, ad illud & in mari longe,) securus est, nec sibi timeret, ostendit quā simili vilis sit, iuxta Aristippi acrostica ad eum quā securitate suam in tempestate iactabat, & Aristippi pallorem subsannabat. At animam sanguine Christi redemptam vili habere, & idelicte ei inter tot discrimina non timere, stuporis est nequaquam ferendi. Itaque beatus homo, qui semper est, pro seipso & salute sua tot difficultibus obnoxia, secundum Deum parvus.

Ex Christi item amore, & ex eius imitacione, invandi cuique sunt proximi naufragi. Audi Chrysostomum homilia de Nominis Abraham. [Sic nautæ quoque faciunt, cum per

per magnum & spatiolum mare nauigant. Licet nauis secundo vento feratur, licet omni fruatur securitate, cum tamen viderint alios vel a longe naufragium facere; non ad propriam spectantes vitilitatem, illorum contemnunt calamitatem: sed sicut nauem, & deiciunt anchoram, detrahunt vela, deiciunt funes, proiciunt tabulas, ut ille qui a fluctibus mergitur, forte aliquo illorum atrepro, emergat. Imitare igitur & tu nautas, homo: nam & tu mari nauigias magnum & spatiolum, nempe viæ pœnitentia maris, quod multas habet bellugas, pitatas, pertas, & latentes scopulos, crebrisque turbatur fluctibus, & in eo naufragant plurimi. Cum igitur videris nauigantium aliquem, Diaboli infidili circumnallari, & amittere diutinas salutis, natare in fluctibus, & iam submergi, relictis negotiis suis, statim illius prouide salutem. Neque enim moram sustinet, neque dilationem, qui submergi incipit. Igitur statim accurre, & quantumcūs sunt fluctibus cum eripe. Age & moue, quidquid ei prodebet credis, atque ita ipsum ex profundo interius extrahas, etiam si te plurima negotia aliorum vocent, & trahant, nihil dueas magis necessarium salute sic laborantis. Nam si parumper differre volueris, perdetur tempestate rabida. Vnde in tantis periculis, magna acceleratione opus est & studio. Audi quomodo Paulus, vix hominem quodam qui in profundum rapietur, sollicitus & anxius erat, & alios excitabat. Confirmata in illum charitatem, (inquit) ne forè tristitia abundantiore absorbeat ille. Et propter hoc iubet statim præbete manum, vt ne interim dum differimus, prævenimus ille absorbeat. Curam igitur getamus stratum nostrorum.]

Atque solliciti qui iam naufragium sunt passi; iuvandi sunt. Qui inquam iam è virtutis statu excederant; & vel colluctantur cum fluctibus, vel ægrè occupato litora, conficitur cum nuditate, & omnibus peracti naufragij ærumnis, sublenandi sunt cum charitate. Prieribus porrigitur est, secunda post naufragium tabula. Sic enim pœnitentiam nominat Origenes hom. 10. in Ezech. & Tertullianus lib. de Pœnit. cap. 4. quos imitati sunt similiter locuti Hieronymus in cap. 3. Esaiæ, & Epistola ad Demetriadem, nec non Epistola ad Oceanum & Pammachium, Ambrosius ad Virginem lapsam, & aliquoties Pacianus, nec non Eucherius hom. ad Pœnitentes, & Cæsarius homil. 10. passimque Scholastici cum Magistro in 4. d. 14. vbi bene Autelos q. vnica artic. 1. late item Valentia 3. part. d. 7. q. 1. part. 5. eam loquendi formulam diligenter propugnans aduersus Calviniūm atque Kemnitium, illam cum te subiecta detestatos, & idecirco à Synodo Tridentino scissi. 1. 4. can. 2. anathemate percussos. Porrigitur igitur secundam tabulam post naufragium, est ingener pœnitentia voluntatem, ei qui misera naufragauit, & adhuc implicitus heteret in peccati fluctibus, aeterno inuolviendus exitio, nisi pœnitentiam arripiat, & salutis portum teneat; sic enim pœnitentia commodum expressit Laurentius 6. Inst. c. 24.

Qui verò emerirentur ex vindis, sed nudi, & omnibus abieciis quibus prius potiebantur, illi similes videntur, qui ablatis iterando labendi occasionibus, ita abstinent reciduo, ut tamen absque rubore perfent quales eos ante-

Theoph. Raynaldi de Attrib. Christi.

rior calamitas reliquit, parum solliciti de satisfactione pro anterioribus delictis, & quod determinum est, ea plerunque ostentantes, & fibi de potentia in facinoribus, etiam si nunc effeta gratulantes. Hos iuvare pro viribus, & vt dignos fructus pœnitentia faciant, adhortari, Deo accepitissimum est, valdeque decet illos qui Dei beneficio, vel persistentem semper illasi, vel iam facti sunt frugi, reuenerintque ad bonam mentem. Detestandi verò supra modum sunt, qui talibus autores sunt neglectus pœnitentia, & ad perficiandam frontem incentores. Iis haud absimiles naufragorum prædonibus, quos Christiana censura meritisimò quotannis suffigit, & exercitati iam olim sunt S. Paulinus Epistol. 36. Hildebertus Episto. 5. & apud eum Honorius Papa Episto. 67. Videbis quæ dico lib. 3. de Virtut. num. 202. Possis eoldem conferre cum Scytharum truculentissimis, de quibus Ioann. Cantacuzenus Apol. 2. [Scythis (inquit) mos erat, Deo suo, eos qui ex naufragiis salutati erant immolare, quorundam saltem deprehendi possent: siue quos propria seruauerat solertia, illorum trucidabat crudelitas.]

CAP VT VII.

Christus, Medicus.

973 T hic quoque titulus, commode cum titulo mediatori coniungitur. Titulum enim *adinatoris*, cum titulo *mediatoris* recurret, diximus ex S. Gregorio epistolis praecedentis initio. Quia ergo in Scripturis *adinator* & *susceptor*, pro codem sapè usurpatur, susceptor autem idem est quod Medicus, iuvat nunc de Christo Medico agere. Non dico suscepitorem omnem esse Medicum, (nam sicut *susceptor* pro cliente sapè sumitur, ut multis testimoniorum confirmat. Cuique in Indice vocum obscurarum Caffiani V. *susceptor* & plenè quoque Iuretus ad librum quintum Symmachii, Epistola 41. ita *susceptor*, pro advoco & patrone sapè usurpatus legitur. Videbis præterea alias susceptoris notiones apud Martinum de Roagib. 1. sing. c. 7. Tantum igitur, dico Medicum quoque dici suscepitorem, ut liquet ex illis verbis D. Aug. in psal. 45. [Quantacumque sit infirmitas tua, vide quis te suscipiat. Agrotus nescio quis, adhibetur Medicus; suscepitum suum dicit Medicus agrotum. Quis enim suscepit? Ille. Magna spes salutis, magnus Medicus cum suscepit. Quis Medicus? Omnis medicus præter illum, homo est. Omnis Medicus qui venit ad infirmum, alia die infirmati potest, præter illum. Susceptor noster, Deus Iacob.] Vides ex D. Augustini mente, in Scripturis, & Medicum dici *susceptor*; & Christum, cum *susceptor* noster appellatur, intelligi Medicum nostrum; unde animari nos vult in infirmitatibus nostris, ex tanto medico & susceptore. *Susceptor* similiter apud Caffianum, Ambrosum, & Tertullianum, dici agrotos, in predicto Cassiani indice videre est.